

**Univerzita Pardubice
Fakulta Filozofická**

Vývoj pozemkové držby města Hradec Králové v letech 1450 – 1620

Iva Košťálová

**Bakalářská práce
2007**

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Katedra historických věd
Akademický rok: 2006/2007

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Iva KOŠTÁLOVÁ**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Kulturní dějiny**

Název tématu: **Vývoj pozemkové držby města Hradec Králové v letech
1450 - 1620**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Studentka se seznámí s odbornou literaturou, týkající se dějin měst v raném novověku a obecných vývojových tendencí vývoje pozemkové držby v této době. Na základě pramenného materiálu zpracuje přehled vývoje pozemkového majetku města Hradec Králové jako právnické osoby v letech 1450 - 1620 se zvláštním ohledem na období konfiskací v letech 1547 a 1620. Výsledky bude prezentovat vedle textové a tabulkové části také formou rekonstrukčních retrospektivních map.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu. Sv. 2. 1546 - 1557. Praha 1880.

MIKULKA, Jaromír, Dějiny Hradce Králové do r. 1850. 1/1 (Od nejstarších dob do r. 1526). Hradec Králové 1996.

MIKULKA, Jaromír, Dějiny Hradce Králové do r. 1850. I/2 (Léta 1526 - 1620). Hradec Králové 1997.

DOMEČKA, L., SÁL, F. L., Královéhradecko. Místopis soudního okresu královéhradeckého. Hradec Králové 1928.

Vedoucí bakalářské práce:

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

Katedra historických věd

Datum zadání bakalářské práce:

30. dubna 2007

Termín odevzdání bakalářské práce:

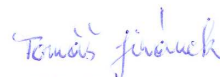
31. března 2008

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2007

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a použila jsem k tomu pouze prameny a literaturu, které jsou vyjmenovány v seznamu pramenů a literatury.

27. března 2008, Hradec Králové

Iva Košťálová

Souhrn a klíčová slova

Práce sleduje vývoj pozemkové držby města Hradec Králové mezi lety 1450 až 1620. Zachycuje jak město jednotlivých vesnic nabylo nebo neopak pozbylo. Největší pozornost je věnována konfiskacím v roce 1547, kdy město přišlo o více než čtyřicet vesnic. Většina z nich byla králem prodána Janovi z Pernštejna, který je ihned začal dále rozprodávat. Tomuto rozprodávání je věnována samostatná kapitola. Na počátku sedmnáctého století se patrně město dostalo do finanční krize a přestalo rozmnožovat svou pozemkovou držbu. Hradec byl nucen půjčovat králi peníze na vojsko a samo město bylo častým dějištěm vojenských přehlídek. Další konfiskace postihly město po bitvě na Bílé hoře v roce 1620. Tentokrát již vlastnilo méně než dvacet vesnic. Tři z nich byly prodány Marii Trčkové z Lípy a zbytek byl městu navrácen v roce 1628. Do pozemkové držby patří i lesy a rybníky, jimž je v práci vyčleněna samostatná kapitola.

Hradec Králové – pozemková držba – léta 1450 až 1620 – konfiskace r. 1547

Summary and key words

My thesis focuses on the seizing development of the Hradec Králové town in years 1450 – 1620. I tried to find out when the town bought or sold each village. I paid interest mainly to the confiscations in 1547 when the Hradec Králové town lost over forty villages. Most of them were sold to Jan z Pernštejna who was immediately selling them to nearby noblemen. There is one chapter in my thesis dedicated to the selling off of these villages. At the beginning of the seventeenth century the town authorities stopped selling or buying any villages. They were forced to lend money to the king for his army. The town itself was at this time full of soldiers. After the battle of Bílá hora in the year 1620 the king confiscated the town's landed property again. This time it was less than twenty villages. Three of the confiscated villages were sold to Marie Magdalena Trčková in 1627 and the rest of them were given back to the town in 1628. Besides villages the Hradec Králové town was in possession of woods and lakes. A special chapter is dedicated to the woods and lakes as well.

Hradec Králové - seizin - years 1450 – 1620 - confiscations in 1547

OBSAH:

0 Úvod	1
1 Obecné dějiny města Hradec Králové v letech 1450 až 1620.....	2
1.1. Období vlády Ladislava Pohrobka a Jiřího z Poděbrad	2
1.2. Jagellonská doba	5
1.3. Období vlády Habsburků	8
1.3.1. <i>Stavovské povstání v letech 1546 - 1547</i>	10
1.3.2. <i>Vláda Maxmiliána a Rudolfa II.</i>	11
1.3.3. <i>Stavovské povstání roku 1618 a začátek třicetileté války</i>	13
2 Stručné nastínění vývoje hradecké pozemkové držby před rokem 1450	15
3 Vývoj pozemkové držby mezi lety 1450 - 1547	16
4 Léta 1547 – 1549.....	21
4.1. Konfiskace v roce 1547.....	21
4.2. Postupné navrácení části zkonfiskovaného majetku (1547 – 1549)	22
5 Rozprodávání zkonfiskovaného majetku	25
6 Další vývoj hradecké pozemkové držby po roce 1549.....	28
7 Stavovské povstání v roce 1618 a následné konfiskace	33
8 Hradecké lesnictví a rybníkářství	35
8.1. Rybníky	35
8.2. Lesy	37
9 Závěr	38
Tabulky	43
Použité zkratky.....	48
Použité prameny.....	48
Edice pramenů	50
Použitá literatura	50
Seznam příloh.....	51

0 Úvod

Pozemková držba města Hradec Králové nebyla ve sledovaném období vůbec zanedbatelná. Největšího rozsahu dosáhlo hradecké panství před konfiskacemi v roce 1547, kdy město vlastnilo přes čtyřicet poddanských vesnic. Ve své práci se pokusím detailněji popsat jak město jednotlivých vesnic nabylo nebo naopak pozbylo. Ve Státním okresním archivu v Hradci Králové se bohužel nezachovalo mnoho pramenů, které by umožňovaly popsat danou problematiku do nejmenších detailů. Ze soupisů městských příjmů se dochovaly jen zlomky. Některé rejstříky se nám dochovaly v opisech jako například rejstřík městských příjmů z roku 1523 v dějinách Hradce Králové od Františka Švendy.¹ Ani kupních smluv nemáme k dispozici mnoho. V archivu města najdeme pár smluv o prodeji jednotlivých poplužních dvorů městu a samozřejmě smlouvu na prodej zkonfiskovaných vesnic Janovi z Pernštejna. Některé další kupní smlouvy jsou opsány v pamětní knize Liber Documentorum I.², která je uložena ve Státním okresním archivu Hradec Králové, v archivu města. Ovšem ani zde není zaznamenáno vše. Několik smluv je možné nalézt v deskách zemských, kde se nám dochovaly také záznamy o prodeji zkonfiskovaných vesnic pány z Pernštejna. Orientaci v deskách zemských bohužel ztěžuje fakt, že rejstříky existují jen asi pro čtyřicet kvaternů. Ani s využitím desk zemských se mi bohužel nepodařilo u některých hradeckých vesnic zjistit, kterého roku přesně jich město nabylo. Přehlednost desk zemských ztěžuje také fakt, že jsou badatelům předkládány pouze na mikrofilmu, takže jsou mnohdy jednotlivé listy špatně čitelné.

Konfiskace v roce 1547 můžeme podle pramenů dobře rekonstruovat. Ovšem o konfiskacích po bitvě na Bílé hoře mnoho pramenů ve Státním okresním archivu v Hradci Králové nenajdeme. S touto problematikou mi tedy pomohla kniha od Tomáše V. Bílka *Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618*³, ve které autor zmapoval podle archivních pramenů průběh konfiskací u jednotlivých měst a osob.

---

¹ ŠVENDA, František. *Druhý železný obraz města Hradec Králové nad Labem. Rozdíl II. od r. 1500 do 1546.* Hradec Králové, 1802.

² SOKA HK, AMHK, kn. č. 18, inv. č. 307.

³ BÍLEK, Tomáš V. *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618.* Praha, 1883.

Základní informace o dějinách města v daném období jsem čerpala z Dějin Hradce Králové od Jaromíra Mikulky¹. Hledání v deskách zemských mi usnadnila kniha Hrady, zámky a tvrze království českého od Augusta Sedláčka.²

Při tvorbě rekonstrukčních map hradeckého panství v různých obdobích jsem použila mapu správního rozdělení České republiky pro Královéhradecký kraj v měřítku 1:200 000. Mapa zachycuje stav správních obvodů k 1. 1. 2003. Nejsou zde sice znázorněny některé menší vesnice (např. Lhota pod Strání, Kluky), které jsou dnes součástí města, ale i ve sledovaném období již byly součástí vnitřního městského okrsku a při konfiskacích byly městu vždy odňaty s ostatními vesnicemi patřícími k vnitřnímu městskému okrsku.

1 Obecné dějiny města Hradec Králové v letech 1450 až 1620

1.1. Období vlády Ladislava Pohrobka a Jiřího z Poděbrad

Na počátku padesátých let patnáctého století se české země stále nacházely v období bezvládní. Hradec Králové a ostatní města si zvykla na poměrně velkou politickou nezávislost. To se projevilo i na svatomartinském sněmu v Praze roku 1446, kdy se Hradečtí ohradili proti funkci zemského správce. Označili ji za nebyvalou novotu ohrožující jejich privilegia. Hradec Králové nejspíše v této době neuznával ani práva císařovny vdovy Alžběty. Díky Janovi Rokycanovi, který ve městě žil deset let, vzrostla vážnost Hradce Králové v Poděbradské jednotě. Počáteční odpor k funkci zemského správce se patrně rozplynul, protože Hradec Králové se nakonec stal významným spojencem Jiřího z Poděbrad. Hradecký vojenský oddíl se vyznamenal i při dobytí Prahy 3. září 1448, kdy hradečtí vojáci překonali zdi Nového Města jako první se ztrátou jediného bojovníka.³ Po dobytí Prahy Jan Rokycana z Hradce odešel. Ale ani po jeho odchodu město rozhodně nestálo stranou událostí. V roce 1450 uzavřel Jiří z Poděbrad příměří se Slezany právě v Hradci Králové.

---

¹ MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. I/1 (Od nejstarších dob do r. 1526)*. Hradec Králové, 1996. ISBN 80-900048-9-X.; MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. I/2 (Léta 1526 – 1620)*. Hradec Králové, 1997. ISBN 80-900048-9-X.; MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. 2/1 (Léta 1620 – 1740)*. Hradec Králové, 1994. ISBN 80-900048-9-X.

² SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého. Díl II, Hradecko*. Praha, 1995. ISBN 80-85794-12-8.; SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého. Díl V, Podkrkonoší*. Praha, 1995. ISBN: 80-85794-50-0.

³ MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. I/1 (Od nejstarších dob do r. 1526)*. Hradec Králové, 1996, s. 117.

Pro samotné město v této době znamenaly největší ohrožení vojenské vpády někdejších přívrženců tábořské strany. V letech 1449 – 1450 se opakovaly v Hradeckém kraji konflikty s Janem Koldou ze Žampachu, který se usadil v Náchodě a patřily mu i tvrze v Dubenci a v Černíkovcích. Velké škody působil svými loupežnými výpady v okolí Jaroměře, Smiřic a Holohlav. Byla proti němu svolána krajská hotovost, která dobyla tvrze ve Skalici a Bolehošti. Toto období bylo opravdu neklidné. Téměř neustále zaměstnávaly městskou obec drobné místní konflikty.¹

Zástupci města se i v této době zúčastňovali soudobých jednání. Našli bychom je v Benešově při smlouvání s poslem císaře Fridricha III., Eneaou Silviem Piccolominim, o vydání Ladislava Pohrobka. Hradečtí byli také přítomni na svatojiřském sněmu v Praze, kde byl 27. dubna 1452 Jiří z Poděbrad uznán zemským správcem.

Na konci roku 1453 skončilo dlouhé období bezvládní. Českým králem byl korunován Ladislav Pohrobek, který v srpnu příštího roku potvrdil Hradeckým jejich privilegia. Ještě předtím podkomoří obnovil v Hradci Králové městskou radu. Mladý král ale v roce 1457 nečekaně zemřel. Zvolení Jiřího z Poděbrad novým českým králem (2. března 1458) jistě přijali Hradečtí s radostí. Jiří se po své korunovaci vydal na Moravu a do Slezska, aby si zde vymohl uznání. Zpáteční cestou z Kladska se 27. července nakrátko zastavil i v Hradci Králové, kde byl slavnostně uvítán. V roce 1459 Jiří z Poděbrad, stejně jako jeho předchůdci, potvrdil městu jeho privilegia.²

Období klidu ovšem netrvalo dlouho. Jiří z Poděbrad se brzy stal terčem útoku papežské kurie. Té se nezdálo, že by dostatečně potíral kacířství. České země se tak staly opět cílem křížových výprav. Současně se proti Jiříkovi formovala i vnitřní opozice. Jako první proti němu vystoupila slezská Vratislav. V Čechách se opozice složená z katolického panstva sdružila v zelenohorské jednotě. K odboji se přidala i Plzeň, významná katolická města na Moravě a někteří moravští páni. Nakonec vyhlásil českým zemím válku uherský král Matyáš Korvín. Hradečtí stáli samozřejmě v boji po Jiříkově boku. Pro samotné město představovala největší riziko opět slezská hranice.

---

¹ MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. I/1 (Od nejstarších dob do r. 1526)*. Hradec Králové, 1996, s. 118 – 119.

² MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. I/1 (Od nejstarších dob do r. 1526)*. Hradec Králové, 1996, s. 123.

Výhodou oproti minulosti byla přítomnost královských posádek v nedalekých Jiříkových rodových državách - v Kladsku a Minsterberském knížectví.

Hradeckým se naskytla i příležitost sledovat vyjednávání s Polskem z větší blízkosti. Polská poselstva jezdila čas od času také přes Hradec Králové. Nějakou dobu se tu v roce 1462 zdržoval i sám král. Brzy nato se hradecké vojsko podílelo na Jiříkově výpravě k Vídni. Na jaře 1467 vypukla domácí válka. Královští oblehli hrady odbojných pánů. Vojska z Hradce se tehdy účastnili obléhání Vřešťova patřícího panu Zajícovi z Hazmburka. Po jeho dobytí se Hradečtí zapojili do bojů ve Slezsku. Když Jiří z Poděbrad v roce 1468 vytáhl proti Matyášovi na Moravu, využili této situace Lužičané a vpadli do Pojizeří. Dozvěděli se však, že se proti nim u Hradce Králové sbírá hotovost a tak se po vypálení Turnova dali na zpáteční pochod. Hradečtí se účastnili i dalšího tažení proti Matyášovi v roce 1469, které vyvrcholilo obklíčením uherského vojska u Vilémova. Jiří z Poděbrad Matyášovi uvěřil jeho ochotu ke smíru a z obklíčení ho propustil. Brzy se ale Matyášovy sliby ukázaly jako plané. 3. května přijal Matyáš Korvín z rukou katolické opozice českou královskou korunu. V září téhož roku se Hradečtí opět podíleli na tažení do Lužice a Slezska. V březnu 1471 však Jiří z Poděbrad nečekaně zemřel. Ještě před svou smrtí uzavřel smlouvu s polským králem Kazimírem IV. zaručující nástupnictví polského prince Vladislava Jagellonského na český trůn.¹

Válčení samozřejmě způsobilo celé zemi nemalé škody. Hradec Králové sám zůstal poměrně stranou přímých válečných událostí. Za správcovství Jiříka z Poděbrad se hospodářský život města opět vzpamatoval. Růst prosperity můžeme pozorovat na zámožnosti měšťanů. Na druhou stranu se ve městě již nikdy nezdržoval královnin dvůr. Zmenšil se také rozsah dálkového obchodu se Slezskem, poklesl význam soukenictví a zúžila se specializace řemesel. Církevní život byl oproti předhusitskému období střízlivější, byly zjednodušeny obřady a významnou roli sehrál i pobyt Jana Rokycany ve městě. Hradec Králové byl ale stále město výrazně utrakvistické, což je možné pozorovat na chování městské rady, která netrpěla v obci žádné jinověrce.

---

¹ MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. I/1 (Od nejstarších dob do r. 1526)*. Hradec Králové, 1996, s. 124 – 126.

1.2. Jagellonská doba

Navzdory dohodě mezi Jiřím z Poděbrad a polským králem Kazimírem IV. nebylo po smrti Jiřího o nástupnictví jednoznačně rozhodnuto. Jiříkovi stoupenci sice dohodu respektovali a na sjezdu v Kutné Hoře zvolili českým králem Vladislava II. Jagellonského, ale Matyáš Korvín se svého královského titulu ani v nejmenším nehodlal vzdát. Na Hradecké se ihned po Jiříkově smrti obrátil Jan Zajíc z Házmburka, nejvyšší kancléř Království českého, s výzvou, aby uznali za českého krále Matyáše Korvína. Podobné výzvy se ale u Hradeckých i u ostatních Jiříkových stoupců nesetkaly s žádným ohlasem. V zemi se tedy opět rozhořela válka. Hradečtí se po boku Pražanů účastnili bojů proti panu Zajícovi z Házmburka a na Kosti. Ani jedna ze nepřátelených stran však neměla dosti sil a prostředků na to, aby vítězství zvrhla na svou stranu a tak válčení dostalo charakter konfliktů místního charakteru.

Hradec Králové se i v této době podílel na soudobém politickém dění, byl vybrán jako místo pobytu krále Vladislava při plánovaném prostředkování papežského legáta v Nise na jaře 1473. Můžeme předpokládat, že se hradečtí poslové účastnili i sněmu v Benešově, který se konal téhož roku.¹

Příměří smluvené v Opavě opět v roce 1474 přerušily vojenské akce. Oba Jagellonci podnikli proti Matyášovi do Slezska tažení, kterého se účastnilo i hradecké vojsko. Oblehli Vratislav, ale i když měli nad Matyášem převahu, neuspěli. Na jednání tří panovníků u Vratislavi bylo dohodnuto další příměří, které mělo trvat do května roku 1477. Nakonec vše skončilo kompromisní dohodou mezi Vladislavem II. a Matyášem Korvínem v prosinci 1478 v Olomouci. Vladislavovi zůstaly jen samotné Čechy, zatímco Matyáš si ponechal správu nad Moravou a vedlejšími zeměmi Koruny české.

Král Vladislav II. potvrdil městu 25. května 1472 jeho privilegia a další listinou z téhož dne udělil hradecké obci právo pečetit červeným voskem. V roce 1474 povolil městu koupi rychty, kterou rada získala od Jiřího z Všestar. A v květnu roku 1478 přidal Hradeckým privilegium na další výroční trh ve středu po druhé neděli postní

---

¹ MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. I/1 (Od nejstarších dob do r. 1526)*. Hradec Králové, 1996, s. 133 – 135.

s právem vybírat v branách mýto za projíždějící koně.¹ Vladislav začal také vystupovat rozhodněji proti utrakvistům.

V zemi se začal projevoval nedostatek kališnických kněží, protože katoličtí biskupové je odmítali světit. Na jaře 1482 do Čech přijel chudý italský biskup Augustin Sancturienský, který byl ochotný světit kališníkům nové kněze. Na jeho cestě přes Tábor a Písek ho doprovázel ozbrojený doprovod pana Mikuláše Trčky z Lípy a poté se ho ujali Hradečtí s několika příslušníky východočeské šlechty a uvedli ho do svého města. Východočeská šlechta se v červnu sjela v Hradci Králové a uzavřela tu spolu s Hradeckými, Jaroměřskými a Královédvorskými obranný spolek sloužící právě k ochraně Augustina Sancturienského a také k hájení přijímání podobojí. Hradecký ozbrojený doprovod potom provázel biskupa Augustina i na jeho dalších cestách. Augustin se nakonec usadil v Praze.² I v této době odčerpávaly nemalé sumy z městské pokladny náklady na vysílání hradeckých zástupců na tehdejší sněmy a sjezdy.

V roce 1489 hrozilo vypuknutí dalších bojů s Matyášem Korvínem. Proto král Vladislav II. se svým otcem Kazimírem IV. uzavřeli obrannou smlouvu. Vedle Prahy a dalších předních měst k ní připojili svou pečeť i Hradečtí. Složitá situace se vyřešila v dubnu 1490, kdy Matyáš Korvín zemřel. V létě se tedy Vladislav vydal do Uher, aby se zde ujal trůnu. Této výpravy se zúčastnil i hradecký kontingent. Král si posléze zvolil Uhry za své sídlo a do Čech zajížděl jen zřídka. I když nyní nehrozilo nebezpečí válečných konfliktů, domácí poměry se příliš nezklidnily. Trvalá nepřítomnost krále v zemi napomáhala k uvolňování poměrů a šíření jisté anarchie.

V roce 1505 se Hradečtí podíleli po boku ostatních měst na obléhání Chomutova a podobně se chystali v létě proti pánům z Guttštejna. Z tohoto tažení ale nakonec sešlo. Hradec Králové vyslal v roce 1514 početný vojenský oddíl i na pomoc káli Vladislavovi do Uher proti povstání Jiřího Dósi. Hradečtí v této době vysílali svá poselstva nejen na sněmy a sjezdy ale i za králem do Uher. Radní Kotoul přivezl od krále Vladislava v lednu 1515 listinu potvrzující Hradci Králové záruky přijímání

---

¹ MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. I/1 (Od nejstarších dob do r. 1526)*. Hradec Králové, 1996, s. 136.

² MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. I/1 (Od nejstarších dob do r. 1526)*. Hradec Králové, 1996, s. 141.

podobojí. Král v této listině vyjádřil i ochotu respektovat přední postavení Hradce Králové mezi ostatními českými městy. Ambice města ukazuje také skutečnost, že Hradečtí vyslali v roce 1515 svého pozorovatele do Vídně na schůzku Jagellonců s císařem Maxmiliánem I., kde byly dojednány sňatkové úmluvy mezi oběma dynastiemi. Hradec Králové, stejně jako ostatní města, hájil před králem svá privilegia. Ve spolku, uzavřeném v červnu 1502 na ochranu městských práv proti narůstajícím nárokům pánů a rytířů, je Hradec Králové uveden hned za Prahou a Kutnou Horou.¹

Dlouhá nepřítomnost krále v zemi zapříčinila i stále suverénnější vystupování krajských sjezdů. Také městská rada si mohla v tomto období počínat dosti samostatně, to ovšem nepůsobilo dobře na vnitřní poměry v obci. Události v letech 1488 – 1489 rozdělily obyvatele města i městskou správu do dvou táborů. Příčinou byl spor o svobodný dvůr v Plotištích, o který se ucházel po smrti bratra Vojslav ze Skaličky, ale i hradecký měšťan Jan Kalvach, nový manžel vdovy po Vojslavově bratru. Hradečtí se postavili na Kalvachovu stranu a tvrdili, že dvůr patří pod městské právo. Vojslav naopak tvrdil, že dvůr je svobodný a spravuje se zemskými deskami. Spor se dostal až ke králi. Ten rozhodnutí odložil a nařídil radě, aby své nároky doložila městskými knihami. Ta tak neučinila a sama Vojslava zbavila držby dvora. Král městu přikázal, aby vrátilo dvůr Vojslavovi a vyslalo své zástupce s doklady k soudu. V dalším řízení Kalvachova manželka prokázala, že měla podle královského majestátu právo se svým majetkem volně nakládat a král Vladislav rozhodl při v její prospěch. Dále pokračoval spor o uspokojení vzájemných nároků. Vzájemné hádky následovaly žaloby ke králi pro nactiutrhování. V této době vzrůstalo také napětí mezi šlechtou a městy, což se odráželo i v právních sporech obyvatel města.²

Již v roce 1502 byl korunován českých králem Vladislavův syn Ludvík. Hradečtí mu při této příležitosti věnovali čestný dar, stříbrný koflík v ceně 90 kop grošů. Za Ludvíkovy vlády se situace v zemi nijak nezměnila. Spor šlechty s městy dále pokračoval a Svatováclavská smlouva z roku 1517 znamenala pro městské obce ztrátu výhradního práva vaření piva a také práva mílového. Prozatím ještě města

---

¹ MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. I/1 (Od nejstarších dob do r. 1526)*. Hradec Králové, 1996, s. 145.

² MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. I/1 (Od nejstarších dob do r. 1526)*. Hradec Králové, 1996, s. 148.

uhájila svůj nárok na zastoupení na zemském sněmu, kam i v tomto období hradečtí zástupci pravidelně jezdili.

Nebezpečí tureckého vpádu do Uher vedlo krále roku 1521 ke svolání české vojenské hotovosti. Hradečtí měli přispět kontingentem 120 pěších a 20 jezdců. K vpádu Turků do Uher nakonec nedošlo a tak bylo vojsko rozpuštěno. Další hotovost byla svolána na jaře příštího roku, ale i ta byla rozpuštěna. Výprava proti Turkům se uskutečnila až v roce 1526. Válečného tažení české hotovosti do Uher se zúčastnili i Hradečtí. Patrně táhli společně s Pražany a postupovali jen pomalu kupředu. Na bojiště u Moháče nedorazili včas. Zprávu o smrti Ludvíka Jagellonského poslala do Hradce Králové královna vdova Marie spolu se žádostí, aby jí město zachovalo věrnost a pomáhalo jí ve stávajících nesnázích. Hradecká rada poté zprávu o králově smrti oznamovala ostatním městským obcím.

Za vlády Jagellonců rozhodovaly městské úřady, městská rada, obecní starší a hejtmané jednotlivých čtvrtí prakticky samostatně. Hospodářský život města nebyl nijak zásadně narušen, protože Hradec zůstal ušetřen vojenských nájezdů i plenění. Bohatství hradeckého patriciátu se projevovalo v soudobých dobročinných odkazech i v majetkových smlouvách. Ve městě trvale sídlili i někteří šlechtici. Také hradecká pozemková držba byla v této době již poměrně rozsáhlá. Město v roce 1523 vlastnilo již třicetdva vesnic. Rozvíjelo se i hradecké rybníkářství. Stálý příjem mělo město rovněž z obecních lesů. V této době patřil Hradec Králové po Praze k největším městům v Čechách s převahou řemeslnické výroby, která uspokojovala potřebu místních i blízkého okolí. Širší odbyt mělo jen pivovarnictví. Tenkrát se prý v Hradci Králové vařilo pět druhů pív, která se dodávala až na královský dvůr. Hradecké pivo se kupovalo i v Kolíně, Kouřimi a v Nymburce. Jeho kvalitu dokládá i fakt, že majitelé šlechtických statků museli zakazovat jeho dovoz. Kdysi proslulé soukenictví bylo v této době již na ústupu.

1.3. Období vlády Habsburků

Ačkoli dohody o nástupnictví mezi Jagellonci a Habsburky existovaly již od roku 1515, stavovské obce obou států se jimi necítily vázány a chtěly si zvolit panovníka svobodnou volbou. Zájemců bylo hned několik, ale jen Ferdinand Habsburský měl reálnou šanci stát se novým panovníkem. Nakonec byl opravdu 23.

listopadu 1526 zvolen českým králem. I v této době se Hradečtí podíleli na politickém životě v zemi. Do volební komise, která měla sestavit volební kapitulaci, byl zvolen také Jiřík Vokáč z Hradce. Hradečtí byli zastoupeni i při jednáních v Jindřichově Hradci, kde byly ustaveny podmínky pro poselstvo vysílané za Ferdinandem do Vídně.¹ S nástupem Ferdinanda Habsburského na český trůn začalo postupné omezování doposud autonomní městské správy. Král potřeboval finance pro svou zahraniční politiku a peníze vyžadoval od měst, která považoval za majetek královské komory. Zajímal se tedy o to, jak konšelé spravují obecní důchody, jak vybírají cla a ostatní platy, což byl do této doby nebývalý zásah do městské samosprávy.

V roce 1529 oblehli Vídeň Turci. Ve stejné době vzniklo napětí i v Hradci Králové. V srpnu téhož roku sesadil podkomoří věnných měst, Petr Rašín, hradeckého primasa Jana Roučíka. Hned nato byli potvrzeni nový rychtář, obecní starší a hejtmané městských čtvrtí. Patrně se jednalo o Ferdinandovu snahu zbavit se nepohodlných představitelů města. Na jaře roku 1531 se primas Vít Kožešník a první písař Jan Karásek vydali za královnou Marií, aby jim potvrdila privilegia. Královna tak učinila listinou ze 4. března a navíc ke starým privilegiím přidala i další drobné výsady – právo obstat majetek dlužníků za pivo, opatření proti židovským půjčkám a pravidla pro prodej obilí na městském trhu.²

V roce 1534 předložil král Ferdinand českému sněmu žádost o povolení nové daně z obratu při prodejkách a koupích, což postihovalo především města. Proti této dani se však zvedl takový odpor, že nakonec musel po roce její vybírání zastavit. V Hradci Králové odpor proti nové dani dostal dokonce charakter vzpoury. Obec se vzbouřila proti městské radě, která chtěla daň začít vybírat. Opozice se snažila navázat spolupráci s okolními městy a také s Tábořem a Žatcem. Král Ferdinand potom žádal Jana z Pernštejna, aby své sousedy napomínal k poslušnosti. V prosinci pověřil nejvyššího kancléře, aby Hradecké náležitě potrestal a zajistil vybírání daně. To už se ale odpor proti nové dani rozšířil po celé zemi a tak Ferdinand musel od jejího vybírání ustoupit. V Hradci Králové se ale spor opozice s městskou radou vlekl dál.

---

¹ MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. I/2 (Léta 1526 – 1620)*. Hradec Králové, 1997, s. 181.

² MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. I/2 (Léta 1526 – 1620)*. Hradec Králové, 1997, s. 182.

V jeho průběhu byl dokonce odsouzen primas Martin Hrádek – musel se odstěhovat z města a nadále se k němu nesměl přiblížit na menší vzdálenost než šest mil. V dlouholetém konfliktu s obcí nakonec zvítězila městská rada. Tyto vnitřní rozpory jen napomáhaly Ferdinandovi k upevnění jeho vlastních pravomocí. V této době měli Hradečtí problémy i s okolní šlechtou.¹

I tehdy patřil Hradec Králové k nejvýznamnějším městům v zemi. Podle usnesení zemského sněmu z roku 1543 měl městský stav poskytnout králi vojenskou hotovost 960 jízdních a 14 140 pěších, z toho měl Hradec Králové vypravit 63 jezdců a 259 pěšáků. Hradec Králové tehdy přiznal největší majetek po Kutné Hoře a Praze.²

1.3.1. Stavovské povstání v letech 1546 - 1547

Když chtěl Ferdinand v letech 1546 – 1547 pomoci svému bratrovi, římskému císaři Karlovi V., v bojích proti Šmalkaldské jednotě, vyvolal jen další konflikty s nekatolickými stavy. Ti se odmítali bojů zúčastnit, protože by tím byly porušeny jejich svobody. Vojsko mohlo sloužit pouze k obraně. Navíc by museli bojovat proti souvěrcům. Ferdinand se tehdy obrátil na některé pány a města s žádostí o zapůjčení dělostřelby a střelného prachu – na Hradec Králové připadalo 40 centěří a 4 polní kusy. Hradečtí, stejně jako ostatní města, s pomocí králi nijak nespěchali. Ferdinand tedy přistoupil k trestání některých provinilců, ale Hradce Králové se to tehdy ještě netýkalo. V lednu 1547 žádal Ferdinand Hradecké znovu o mimořádnou pomoc pro najmutí dvou stovek pěšáků na dva měsíce. Jestli Hradečtí peníze opravdu poslali, nevíme. Totéž platí i o účasti městské rady na příštích akcích stavovského odboje.³ Porážka saského kurfiřta u Mühlberka v dubnu 1547 uvolnila králi ruce a tak mohl začít s trestáním odbojníků. Ferdinand v červnu odmítl v Litoměřicích přijmout hradecké vyslance, stejně jako zástupce ostatních měst. Když se mu pak bez boje vzdala Praha, začalo tvrdé trestání. I Hradečtí se museli 26. června dostavit do Prahy, aby si vyslechli rozsudek. Město muselo zaplatit pokutu 8 000 kop grošů, ztratilo veškerá svá privilegia a pozemkový majetek, který v té době čítal přes čtyřicet

---

¹ MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. I/2 (Léta 1526 – 1620)*. Hradec Králové, 1997, s. 189 – 190.

² MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. I/2 (Léta 1526 – 1620)*. Hradec Králové, 1997, s. 191.

³ MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. I/2 (Léta 1526 – 1620)*. Hradec Králové, 1997, s. 193 – 194.

poddanských vesnic. Muselo vydat veškeré své zbraně. V Praze si dokonce nechali jako rukojmí některé měšťany. Ferdinand také zřídil úřad královského rychtáře, který měl dohlížet na dění v obci. V Hradci Králové se jím stal Jakub Kadrman z Kelče.¹ Již v září ovšem Ferdinand obnovil městu jeho privilegia. Ponechal si však nárok na odúmrť, pokuty a trestání těžkých zločinů. O pár dní později slíbil vrátit Hradci Králové zabavené zádušní platy a také majetek špitálů. V roce 1549 vrátil městu šest vsí a jiné platy. Ferdinand potřeboval od měst hlavně peníze a proto bylo nutné zachovat životaschopnost jejich hospodářství. A tak Hradec Králové postupně získával zpět své zabavené statky, ovšem ne všechny.

Na počátku šedesátých let král Ferdinand poprvé zavítal do Hradce Králové. Při této příležitosti nařídil propustit všechny vězně a později dovolil některým vyhnaným obyvatelům vrátit se zpět do města.²

1.3.2. Vláda Maxmiliána a Rudolfa II.

Po Ferdinandově smrti vyslali Hradečtí roku 1565 své poselství do Vídně, aby požádali nového krále o potvrzení svých privilegií. Maxmilián tak učinil až v dubnu 1567 a to ve stejném rozsahu jako jeho otec před povstáním v roce 1547. Politická činnost obce zůstala nadále omezena jen na obesílání zemského sněmu. Ale i to představovalo nemalé finanční zatížení. Ferdinand přísně zakázal samostatné svolávání krajských sjezdů stavů, ale Maxmilián je v nálehavých případech dokonce předepisoval. Hradec Králové se v tomto období stal, díky tureckým válkám, pravidelným dějištěm vojenských mustruňků (1565, 1566, 1567, 1569, 1570). Netřeba zdůrazňovat, že přítomnost vojáků působila městu nemalé škody. Při těchto příležitostech muselo i město samo stavět svou vlastní vojenskou hotovost. Nepomohly ani argumenty o zabavení zbroje v roce 1547. Císař nakázal, aby si města zbroj znovu opatřila. V roce 1566 se Hradec Králové uvolil platit žold na devatenáct jezdců (po čtrnácti zlatých měsíčně). Přidaly se i císařské požadavky na koňské potahy pro transporty dělostřelby, proviantů apod. do Uher.³ Stejně jako jeho otec, požadoval

---

¹ MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. I/2 (Léta 1526 – 1620)*. Hradec Králové, 1997, s. 194 a 198.

² MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. I/2 (Léta 1526 – 1620)*. Hradec Králové, 1997, s. 200.

³ MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. I/2 (Léta 1526 – 1620)*. Hradec Králové, 1997, s. 202.

Maxmilián stále nové a nové peníze. Žádal město i o půjčky, např. v říjnu roku 1566 poslal Maxmilián ze svého ležení v Rábu Hradeckým žádost o zapůjčení 200 kop míšenských.¹ Ve stejném roce se městská rada usnesla vydlužit si 1 000 kop.

V roce 1576 Maxmilián zemřel. Na jeho pohřební obřady město vyslalo primase Martina Cejpa z Peclínovce a prvního radního písaře Jana Kotoula. Nový císař Rudolf II. potvrdil městu jeho privilegia až v únoru roku 1579. V březnu jim dále obnovil právo na pořádání šesti koňských trhů ročně spojené s vybíráním cla od jednotlivých kusů. V době rozporů mezi Rudolfem a Matyášem Hradečtí zachovávali jistou opatrnost. V dubnu 1608 poslali Rudolfovi opis Matyášova manifestu, ve kterém je vyzýval, aby se k němu připojili na výpravě ku Praze. Zároveň císaři sdělovali, že mu hodlají zachovat věrnost. Městská rada však vyslala své pozorovatele také k Matyášovi do Čáslavi. Na 26. října svolal císař do Hradce Králové krajský sjezd všech tří stavů, který měl projednat otázku vojenské hotovosti. Účast na sněmu ale nebyla příliš vysoká.²

Olomoucké smlouvy nakonec rozdělily moc mezi Rudolfa a Matyáše. Rudolfovi zůstala vláda v Čechách, Slezsku a v obou Lužicích, za což ovšem vděčil postoji českých stavů. Musel tedy přistoupit na určité ústupky vůči stavům. Největším úspěchem se pro stavy stalo podepsání majestátu v roce 1609, který zaručoval v zemi svobodu náboženského vyznání pro všechny vrstvy společnosti. Na jednáních o majestátu nebyla účast Hradeckých nijak aktivní. Podepsali sice Budovcovy stížné články, ale následně vystoupil Jan Duchoslav z Hradce se svým projevem loajální poslušnosti. Nikdo z města nebyl zvolen ani do kolegia direktorů pověřených dohledem nad dodržováním majestátu. V roce 1611 byl opět narušen mír vpádem pasovských vojsk do Čech. Hradec Králové samotný nebyl bezprostředně ohrožen, ale jistě se podílel na stavovské vojenské hotovosti, která se sbírala proti pasovským u města. Při jednání o Rudolfově abdikaci se Hradec Králové objevil mezi místy, o nichž se uvažovalo jako o budoucím místě pobytu sesazeného císaře.

Za vlády Maxmiliána i Rudolfa Hradečtí stále ještě vysílali své zástupce na zemské sněmy. Po povstání v roce 1547 ale Hradec Králové ztratil své postavení mezi

---

¹ SOkA HK, AMHK, kn. č. 18, inv. č. 107, Liber Documentorum I., fol. 154.

² MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. I/2 (Léta 1526 – 1620)*. Hradec Králové, 1997, s. 207.

předními městy. Ferdinand je nahradil katolickými městy Plzní, Českými Budějovicemi a Ústím nad Labem. Stejně jako v předchozích letech bylo město místem četných mustruňků. V roce 1595 byl Hradec Králové, spolu se Slaným a Německým Brodem, vybrán jako sběrné místo „šancknechtů“ potřebných na stavbu sypaných opevnění na turecké hranici. O rok později tu měl být vystrojen celý pěší pluk Rudolfa Vchynského. V lednu 1597 se zde konala přehlídka výzbroje a výstroje všech obyvatel. Příští rok se ve městě konal mustruňk dvou praporců jízdy Karla Tetaura z Tetova, což způsobilo městu další škody a nepříjemnosti. V letech 1600 a 1601 musel Hradec Králové a ostatní města poskytovat koně i vozy pro transporty na tureckou hranici.¹

Po Rudolfově abdikaci se Hradečtí nepochybně podíleli na slavném přivítání krále Matyáše, jehož vjezdu do Prahy se zúčastnily tři jízdní oddíly stavů Hradeckého kraje. Od nového panovníka si ale město privilegia potvrdit nedalo. Bohužel pro období Matyášovy vlády nemáme v hradeckém archivu mnoho materiálu a tak nemůžeme detailněji přiblížit dění ve městě v této době.

1.3.3. Stavovské povstání roku 1618 a začátek třicetileté války

Král Matyáš se rozhodně nemínil vzdát programu rekatolizace zemí, ve kterých vládl. Jeho postavení ale nebylo natolik pevné, aby mohl svůj záměr prosadit vojensky a tak obratně využíval rozporů uvnitř stavovských obcí. Aby se vyhnul přímým střetům, raději vůbec nesvolával sněmy. V roce 1612 přenesl své sídlo do Vídně a v Praze ustavil vládu pěti místodržících složenou z katolíků. Rostlo tak napětí nejen mezi katolíky a nekatolíky ale i mezi králem a stavovskou opozicí. Českým sněmem, na kterém získali převahu katolíci, byl bez volby uznán za Matyášova nástupce jeho synovec arcikníže Ferdinand Štýrský. Stavové byli ujišťováni, že nový panovník bude zachovávat jejich práva a neporuší náboženské svobody. Napětí ale nadále vzrůstalo a vyvrcholilo v květnu roku 1618 pražskou defenestrací. Hradečtí se tehdy otevřeně postavili na stranu povstání. Po bitvě na Bílé hoře panoval v zemi zmatek. Města se ale postupně vzdávala císařským komisařům. Hradecká městská rada již 2. prosince 1620 skládala přísahu císaři do rukou komisařů vyslaných novým místodržitelem knížetem

---

¹ MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. I/2 (Léta 1526 – 1620)*. Hradec Králové, 1997, s. 208 – 211.

Karlem z Lichtenštejna. Zároveň museli Hradečtí císaři zapůjčit 4 000 kop míšenských na vydržování vojska.¹ Ihned po bělohorské bitvě byly Hradci Králové zkonfiskovány jeho vesnice a dány do správy císařskému rychtáři. Město bylo ještě z předešlých let notně zadluženo kvůli nákladům, které muselo vydávat na císařské vojsko. Navíc obec ještě zůstávala v rukojemství za císaře Matyáše summou 57 369 kop míšenských, z čehož zaplatila teprve 19 614 kop míšenských. V březnu 1621 dorazila do Hradce Králové další císařova žádost o 5 000 kop míšenských.²

V této neklidné době se do města uchýlilo obyvatelstvo z jeho okolí kvůli loupežným nájezdům nepravidelných jednotek polských kozáků, tzv. Lisovčků. Fridrich Falcký po svém útěku do Slezska vysílal z Vratislavi posly na Moravu k jednání s Uhry. Obrátil se i na své české přívržence. V svolání z 30. listopadu 1620 je nabádal k vytrvalosti a také je vybízel, aby své ozbrojené síly shromáždili v Hradci Králové a město dobře opevnili. Císařští se o tom dozvěděli a obsadili město. Hradec Králové byl tedy opět plný vojáků.³

Další osudy města již nejsou předmětem této práce, proto jen pro úplnost stručně nastíním situaci, do které se Hradec Králové během třicetileté války dostal. Město i jeho okolí bylo v letech 1620 až 1627 prakticky neustále plné vojska. Těžce na něj dolehla i rekatolizační politika nového císaře Ferdinanda II. V roce 1625 byl dokonce do města vložen praporec Breinerova pluku, který měl svým pobytem přinutit obyvatele k přijetí katolické víry. Vydání Obnoveného zřízení zemského v roce 1627 znamenalo pro královská města ztrátu politického vlivu. Na sněmu měla dohromady jen jeden hlas. Hradec Králové tedy přestal vysílat své zástupce na sněm jako dříve. Pro velkou zadluženost vrátil císař v květnu 1628 městu na výchování kněžstva, žákovstva a chudých lidí ve špitálech obecní statky, které se od roku 1620 nacházely ve správě císařských rychtářů. V roce 1639 přitáhli před Hradec Králové Švédové, kteří tu setrvali téměř rok. Město bylo za jejich přítomnosti velmi poničeno. Plenění se Hradci Králové nevyhýbalo ani po celou třicetiletou válku. Během války městská obec

---

¹ MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. 2/1 (Léta 1620 – 1740)*. Hradec Králové, 1994, s. 5.

² BÍLEK, Tomáš V. *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618*. Praha, 1883, s. 1070.

³ MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. 2/1 (Léta 1620 – 1740)*. Hradec Králové, 1994, s. 6.

i obyvatelé města velmi zchudli. Mnoho z nich opustilo své rozbořené domy a odešlo z města.

2 Stručné nastínění vývoje hradecké pozemkové držby před rokem 1450

První písemná zmínka o Hradci Králové se nachází v listině z roku 1225, kterou Přemysl Otakar I. vyzdvihuje tehdy ještě Hradec mezi svobodná královská města. Touto listinou daroval král městu nějaké pozemky nebo osadu zvanou Vesce. Tyto pozemky vyměnil s jejich majiteli bratry Petrem a Benedou za sedm popluží v Čistěvsi¹. Pozemková držba Hradce Králové nebyla v této době asi příliš rozsáhlá. Silnou „konkurencí“ v tomto směru mu byl hlavně Opatovický klášter, jehož panství sahalo až do těsné blízkosti města. Klášter dokonce vlastnil pozemky přímo na hradeckých předměstích a náleželo mu i patronátní právo ke kostelu sv. Petra na Pražském předměstí. Do rozsáhlého komplexu klášterních pozemků patřily i některé vesnice, které se později dostaly do držení města Hradce Králové. Byly to Březhrad, Krásnice (Chrásnice), Praskačka, Roudnička, Vysoká, Sedlice, Slatina, Stěžery, Stěžírky, Urbanice a Vlčkovice. Klášter vlastnil také jedno popluží v Plačicích, které obdržel od správce Hradeckého hradu Tezlina.² Král Vratislav připojil ke klášternímu zboží tři popluží v Nedělištích. Samotná ves Nedělišť se potom dostala na nějaký čas do držení Strahovského kláštera.³ Opatovický klášter měl také nějaký příjem ze Slatiny, patrně jen od jednoho člověka. Do klášterní držby náležel i les Křivec nedaleko Roudničky.

Svůj majetek na hradeckých předměstích měly také řády johanitů, německých rytířů a hradecké dominikánky. Ty držely i vesnice v okolí města, jmenovitě Sobětuš, Třesovice, Střezetice, Nedělišť, Probluz, Vykleky a Kratonohy⁴.

Také hradečtí měšťané vlastnili nemovité majetky v okolních vesnicích, především v Plotištích, Předměřicích, Klukách a Lochenicích. Ve čtrnáctém století byly v držení hradeckých měšťanů i Rozběřice⁵. V pozdější době to byly, jak již název napovídá, Svobodné Dvory.

---

¹ SOKA HK, AM, kn. č. 18, inv. č. 307, Liber Documentorum I, fol. 3 B – 4.

² NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Příběhy kláštera Opatovického*. Praha, 1925, s. 12.

³ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Příběhy kláštera Opatovického*. Praha, 1925, s. 56.

⁴ MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. I/1 (Od nejstarších dob do r. 1526)*. Hradec Králové, 1996, s. 75.

⁵ SEDLÁČEK, August. *Místopisný slovník historický království českého*. Praha, 1998.

V okolí města se nacházela i drobná vladyská sídla jako například Boharyně, Bříza, Malšova Lhota, Libčany, Lochenice, Neděliště, Dolní a Horní Přím, Radíkovice, Těchlovice a Zvíkov. Některé vesnice byly rozděleny na více dílů, část patřila vladykům a část Hradeckým. Příkladem takových vesnic jsou Plačice a Probluz.

Na počátku čtrnáctého století se Hradec Králové stal věnným městem českých královen. Přítomnost dvora přinesla městu četná privilegia a přispěla i k jeho stavebnímu rozvoji.

V roce 1308 římský král Albrecht daroval městu les Bor. Toto obdarování ovšem nebylo právně závazné, neboť Albrecht se nakonec českým králem nestal. Užívání tohoto lesa potvrdil Hradci Králové až Jan Lucemburský v roce 1318. Král poskytl městu roku 1339 další výsadu. Od této chvíle byly svobodné statky, které město nabylo koupí či jinak, začleněny do okruhu městského práva.

Král Karel IV. zrušil roku 1372 právo odúmrti. To znamenalo, že statky, které mu doposud podléhaly, mohly přecházet dědickým právem nejen v přímé linii.

Městský pozemkový majetek se dále rozrostl za krále Václava IV., který Hradci Králové daroval les řečený Obec, vesnice Třebeš, Hrdlořezy (Lhotu pod Strání) a Kluky¹. Významněji rozmnožili Hradečtí svou pozemkovou držbu až během husitských válek, kdy se Hradec Králové stal jednou z opor husitského hnutí. Hradečtí mimo jiné několikrát obléhali blízký Opatovický klášter. Dobýt se jim ho podařilo až roku 1421. Poté se zmocnili části jeho vesnic i majetku patřícího církevním institucím v městském okrsku. Největší část klášterního zboží v okolí Kunětické hory se dostala do držení Diviše Bořka z Miletínka.

3 Vývoj pozemkové držby mezi lety 1450 - 1547

Pozemková držba Hradce Králové před rokem 1547 zahrnovala jedenáct šosovních vsí, které vznikly patrně na půdě původního městského okrsku, dále dvacet zápisných vsí, jejichž držbu Hradci Králové potvrdil po husitských válkách císař Zikmund.² Zbytek vsí nejspíše město odkoupilo od okolních šlechticů.

---

¹ DOMEČKA, L. – SÁL, F. L. *Královéhradecko. Místopis soudního okresu královéhradeckého*. Hradec Králové, 1928, s. 73.

² SOKA HK, AMHK, kn. č. 18, inv. č. 307, Liber Documentorum I., fol. 164.

Roku 1451 dalo město do užívání mostníku Vítu Sexbertovi a jeho dědicům do třetího kolena vesnice Třebeš, Kluky a Hrdlořezy (Lhota pod Strání). Vít a jeho potomci byli naoplátku povinni opravovat mosty v Hradci Králové.¹

Po nástupu Ladislava Pohrobka na český trůn v roce 1453 většinu z vesnic, někdy Opatovického kláštera, Hradečtí již nevlastnili. Ladislav Pohrobek při obnovení zemských úředníků jmenoval zvláštní komisi, která měla přezkoumat zápisy na královské a církevní statky. Jejich držitelé měli komisi předložit zápisné listiny, ale Hradečtí tak neučinili. Vesnice se dostaly do držení Jiřího z Poděbrad, který budoval jednu z mocenských základů svého rodu na Kunětickém panství. V roce 1465 Jiří z Poděbrad převádí zboží Kunětickohorské a Opatovské na své syny knížata Viktorina, Jindřicha i Hynka a na jejich bratra Bočka, kteří splatili zápisy na toto zboží vydané od císaře Zikmunda různým osobám, např. Divišovi Bořkovi z Miletínka nebo Havlovi z Dřevenice. Všechny zápisy měly celkovou hodnotu 8 700 kop grošů českých. Jiří z Poděbrad svým synům zapisuje kromě městečka Sezemic i vsi Opatovského kláštera, které drželi Hradečtí. Jednalo se o vsi Březhrad, Lhotku, Chrástnici, Sedlce, Praskačku, Urbanice, Hvozdnici, Vlčkovu Lhotu (Vlčkovice), Plačice, Stěžerky, Vysokou, Roudničku a les Křivec s příslušenstvím v hodnotě 5 000 kop grošů českých.² Toto zboží se patrně dostalo do držení Jindřicha z Minsterberka, protože roku 1477 mu král Vladislav potvrzuje všechny zápisy, které má na hrad Kunětickou horu a na zboží někdy klášterů Opatovského a Sezemského a přidává mu k zápisným sumám ještě 3 000 kop grošů českých.³ I v listu z roku 1469, kterým Jiří z Poděbrad povoluje Hradeckým zřídit u vsi Roudničky nový rybník, je Jindřich z Minsterberka uveden jako držitel této vsi.⁴ V knize od Ladislava Domečky a F. L. Sála⁵ se uvádí, že Jindřich z Minsterberka někdy před rokem 1491 prodal výše jmenované vsi Hradeckým. V archivních pramenech se mi nepodařilo nalézt žádnou kupní smlouvu, která by mohla prodej dosvědčit. Vesnice se ale nakonec opravdu dostaly do držení Hradeckých, i když nevíme přesně ve kterém roce.

---

¹ DOMEČKA, L. – SÁL, F. L. *Královéhradecko. Místopis soudního okresu královéhradeckého*. Hradec Králové, 1928, s. 293.

² *Archiv český čili Staré písemné památky české i morawské. Díl VI*. Praha, 1872, s. 505.

³ *Archiv český čili Staré písemné památky české i morawské. Díl VI*. Praha, 1872, s. 511.

⁴ NA, DZV 6, F 3.

⁵ DOMEČKA, L. – SÁL, F. L. *Královéhradecko. Místopis soudního okresu královéhradeckého*. Hradec Králové, 1928.

Jisté je, že Hradci v této době patřily nějaké pozemky v okolí vsi Roudničky. Město tu totiž v roce 1469 budovalo rybník, s čímž král Jiří vyslovoval svůj souhlas a zároveň povolil Hradeckým vybudovat další rybník u Kluk.

V témže roce (1469) zakoupilo město v Lochenicích od Levy Tluxy z Čechtic za 1 550 uherských zlatých poplužní dvůr s poplužím, dvory kmetčími s platem a sice ročně platil mlynář Ruček 4 kopy grošů, Čert jednu kopy, Matouš Kadalt 32 grošů, Matěj 30 grošů a Křeček půl kopy a 4 groše. Dále Leva Tluxa Hradeckým prodává i podací kostelní ve vsi Lochenicích.¹

V roce 1475 město koupilo tvrz, poplužní dvůr a poddanské usedlosti v Plotištích za 300 kop grošů. Prodávajícím byla Lidmila, manželka Řehoře z Plotišt.² Ten jí roku 1468 nechal zapsat tvrz s poplužním dvorem a částí vesnice. Když zemřel, Lidmila se znovu vdala za Jiříka z Viziněvsi a prodala tento statek městu Hradec Králové.³

Zuzana Rormajstrová darovala ve svém kšaftu z roku 1491 městu svůj mlýn, pole, dvůr, louky a ves Bohárku, vše v ceně 800 kop grošů.⁴ Ves Bohárku si město patrně dlouho neponechalo, neboť v rejstříku městských příjmů z roku 1523 se již nenachází.

V roce 1493 koupilo město od Aleše z Rýzmburka městiště v Bělči nad Orlicí.⁵ V roce 1546 si Hradečtí dávají zapsat městiště v Bělči do desk zemských se slovy, že jej již dlouhý čas drží.⁶

Syn Matěje ml. Salavy z Lípy, Zdeněk, daroval Hradci Králové v roce 1502 kostel ve Světí s podacím právem kostelním a k němu náležející kus role o čtrnácti provazcích pro špitál malomocných na Střezině. Role se najímala za čtyři kopy ročně. Tyto užitky měly být použity výhradně na podporu chudiny ve zmíněném špitále. Jestližeby Hradečtí použili tyto finance na jiné účely, Zdeněk Salava by je městu opět

---

¹ SOKA HK, AMHK, krab. č. 35, inv. č. 38.; SOKA HK, AMHK, kn. č. 18, inv. č. 307, Liber Documentorum I, fol. 72.; NA, DZV 6, F 28'.

² NA, DZV 6, C 22.

³ NA DZV 84, D 18.

⁴ MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. I/1 (Od nejstarších dob do r. 1526)*. Hradec Králové, 1996, s. 161.

⁵ MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. I/1 (Od nejstarších dob do r. 1526)*. Hradec Králové, 1996, s. 162 – pozn. č. 63.; Archiv min. vnitra St. 500/N 371.

⁶ NA, DZV 20, K 19'.

odnal.¹ Hradečtí tento dvůr prodali roku 1539 Janu Pastorkovi Štěpánovi ze Světí s tím, že budou on i jeho potomci povinni platit ročně 7 kop a 2 groše špitálu malomocných na Střezině.²

Roku 1508 se pozemkový majetek města rozmnožil o vesnici Břízu. Hradečtí ji koupili za 550 kop grošů českých od Petra Huneše z Brloha, který ji zdědil po otci.³

František Švenda na konci svého vyprávění o dějinách Hradce Králové k roku 1509 uvádí příjmy, které město za tento rok obdrželo z dvorů klášterních a jiných. Uvádí se tu příjmy ze dvorů v Nedělišťích, Všestarech, Svinarech, Ruseku, Skaličce a ve Světí.⁴

Počátkem šestnáctého století patřily městu i Všestary. Hradečtí zde prodali Alexandru, bratru Absolona na Dobříkově, dvůr a role za 400 kop grošů. Alexandr ve své závěti z roku 1506 žádal hradeckou obec, aby tento dvůr zase přijala zpět. Ještě téhož roku dvůr koupil Jan Puška, hradecký měšťan, za 308 kop grošů.⁵

Roku 1510 město přikoupilo dvůr v Pileticích od vdovy Kateřiny Úbrkové za 400 kop grošů.⁶ Téhož roku činí František Švenda zmínku o gruntech ve Svinišťanech, které město koupilo již někdy dříve.⁷ Patrně někdy po roce 1516 se dostaly v držení Hradce Králové i Libčany.⁸

Podle rejstříku městských příjmů z roku 1523, který měl k dispozici ještě František Švenda, patřilo Hradci Králové tenkrát již třicet dva vesnic: Březhrad, Plačice, Vlčkovice, Praskačka, Charbuzice, Urbanice, Hřibske, Rozběřice, Hvozdnice, Stěžery, Stěžírky, Roudnička, Sedlice, Chrásnice (Krásnice), Slatina, Svinárky, Vysoká, Bachnice (Lochenice?), Nedělišťe, Všestary, Světí, Bříza, Svinary, Rusek, Skalička, Libčany, Těchlovice, Třesovice, Svinišťany, Třebeš, Lhota pod Strání a

---

¹ ŠVENDA, František. *Druhý železný obraz města Králové Hradce nad Labem. Rozdíl II od r. 1500 do r. 1546.* Hradec Králové, 1802, s. 11.

² DOMEČKA, L. – SÁL, F. L. *Královéhradecko. Místopis soudního okresu královéhradeckého.* Hradec Králové, 1928, s. 272.

³ NA, DZV 6 F 2'; SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrže království českého. Díl V.* Praha, 1995. s. 338.

⁴ ŠVENDA, František. *Druhý železný obraz města Králové Hradce nad Labem. Rozdíl II od r. 1500 do r. 1546.* Hradec Králové, 1802, s. 69.

⁵ ŠVENDA, František. *Druhý železný obraz města Králové Hradce nad Labem. Rozdíl II od r. 1500 do r. 1546.* Hradec Králové, 1802, s. 38.

⁶ ŠVENDA, František. *Druhý železný obraz města Králové Hradce nad Labem. Rozdíl II od r. 1500 do r. 1546.* Hradec Králové, 1802, s. 76.

⁷ ŠVENDA, František. *Druhý železný obraz města Králové Hradce nad Labem. Rozdíl II od r. 1500 do r. 1546.* Hradec Králové, 1802, s. 78.

⁸ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrže království českého. Díl V.* Praha, 1995. s. 338 – 339.

Kluky. Poslední tři vesnice patřily do starého městského okruhu, který obec obdržela od českých panovníků. Do tohoto okruhu patřilo i území v Kuklenách, Svobodných Dvorech, Plotištích a v Pouchově, kde byly svobodné i šosovní dvory.¹

Někdy mezi lety 1523 a 1541 získalo město Malšovou Lhotu. Rozběřice a Slatinu získali asi vykoupením těchto drobných vladyckých statků, které pak osadili vlastními poddanými.²

Roku 1528 koupili od Petra a Hamzy ze Zábědovic ves Radíkovice za 950 kop.³ O tři roky později (1531) koupili od Bořka Boharyňského z Hrádku tvrz, dvůr a ves Boharyň, dvůr a krčmu v Homyli, vsi Puchlovice, Trnavu a Zvíkov a lidi v Kunčicích. Dále také podací kostelní v Boharyni a les Holec? ležící za Obědovicemi. To vše prodal Bořek Hradeckým za 3 000 kop grošů českých. Ve smlouvě bylo také uvedeno, že Hradečtí nemají brát tyto vesnice pod městský šos.⁴ Mezi Bořkem Boharyňským z Hrádku a Eliškou z Nežetic vznikla v roce 1535 pře právě kvůli prodeji Boharyně Hradeckým. Eliška si stěžovala, že Bořek neměl žádné právo prodat Boharyň bez jejího povolení. Jako důkaz předložila zápis z desk zemských, kde se jí Bořek zapsal, když jí prodával Přím, že mimo ni nikomu jinému Boharyň neprodá. Naproti tomu Bořek tvrdil, že měl smlouvu o Přím s nebožtíkem Václavem Donátem z Těchlovic (manželem Elišky), kde se o ničem takovém nepíše. Je zde jen uvedeno, aby Elišce dal do desk zapsat Přím a o Boharyni tu žádná zmínka není. Dále Bořek uvádí, že Boharyň prodal Hradeckým, aby mohl zaplatit své dluhy a že Eliška by mu za ten statek stejně zaplatit nemohla a že tuto stížnost podává jen aby způsobila těžkost Hradeckým, kteří „...ten statek znamenitě polepšili...“. Nakonec soud dal za právo Elišce a rozhodl, že jestli se jí kvůli tomu stala nějaká škoda, má se obrátit na úředníky desk zemských. A Bořek jí má posléze schválené škody zaplatit.⁵

---

¹ ŠVENDA, František. *Druhý železný obraz města Králové Hradce nad Labem. Rozdíl II od r. 1500 do r. 1546*. Hradec Králové, 1802, s. 171.

² MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. I/2 (Léta 1526 – 1620)*. Hradec Králové, 1997, s. 240.

³ NA, DZV 1 D 10'; SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého. Díl V*. Praha, 1995, s. 340 – 341.

⁴ NA, DZV 3 C 15.; SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého. Díl V*. Praha, 1995, s. 339.

⁵ SOKA HK, AMHK, kn. č. 18, inv. č. 307, Liber Documentorum I., fol. 64 – 65.

Na Přímu seděl v roce 1510 Diviš Boharyňský z Hrádku, který daroval 625 kop na tvrzi Přímu, dvoru a vsi Salomeně z Hustířan, manželce svého syna. Hradečtí od ní roku 1542 toto její věnné právo na Přímsku koupili.¹

Roku 1541 přikoupili Hradečtí dvůr v Pileticích a roku 1545 svobodný dvůr v Plotištích, tzv. Kalvahovský s krčmou.²

4 Léta 1547 – 1549

4.1. Konfiskace v roce 1547

Rok 1547 znamenal pro města v českých zemích katastrofu. Konfiskace je připravily o většinu pozemkového majetku a finančně byla zatížena placením pokut a zvýšením daní. Výrazně byla omezena jejich samospráva zavedením úřadu královských rychtářů, kteří měli dohled nad konšely i nad městskými financemi a dokonce jen oni směli svolávat obec. Měštům byla také odňata vojenská výzbroj.

I Hradce Králové se dotkla tíha konfiskací. V té době město vlastnilo více než čtyřicet vesnic, které mu byly všechny zkonfiskovány. Přišlo o tvrze v Boharyni a Přímu s poplužními dvory a o následující vesnice s poddanými i ročními platy: Boharyň, Vysoký a Nízký Přím, Libčany, Těchlovice, Radíkovice, Bříza, Rozběřice, Puchlovice, Trnava, Zvíkov, Kunčice, Probluz, Březhrad, Plačice, Vlčkovice, Praskačka, Stěžery, Stěžírky, Charbuzice, Sedlice, Krásnice, Urbanice, Hvozdnice, Hřibsko, Světí s dvorem, Nedělišťe, Skalička, Slatina, Svinary, Svinárky, Roudnička, Vysoká s vinicí, Rusek, Třebeš, část Bělče, dále vsi zápisné Lochenice s krčmou, Předměřice, Všestary, Plotiště, Lhota pod Strání, Malšova Lhotu, Kluky, Piletice a pozemky za tzv. Hunšovským dvorem (Kukleny). Hradec Králové ztratil kromě jmenovaných vesnic i šest rybníků a obecní lesy. Město muselo rovněž zaplatit pokutu 8 000 kop grošů a stejně jako ostatní města muselo odevzdat veškeré své zbraně. Královským rychtářem se v Hradci Králové stal Jakub Kadrman z Kelče.

---

¹NA, DZV 1 G 21.; SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého. Díl V.* Praha, 1995, s. 335 – 337.

²MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. I/1 (Od nejstarších dob do r. 1526).* Hradec Králové, 1996, s. 240.; DOMEČKA, L. - SÁL, F. L. *Královéhradecko. Místopis soudního okresu královéhradeckého.* Hradec Králové, 1928, s. 170.

4.2. Postupné navrácení části zkonfiskovaného majetku (1547 – 1549)

Hradec Králové byl ztrátou svého majetku zbaven financí, kterými vydržoval městské špitály a záduší k jednotlivým kostelům. Králův hněv ale netrval dlouho. Na četné prosby Hradeckých jim Ferdinand I. navrátil 24. září 1547 jejich privilegia a to všechna, která doposud město obdrželo až na povolení císařovny Alžběty pořádat každou sobotu trh s masem. Úřad královského rychtáře ovšem nezrušil. Dále Ferdinand I. sděluje Hradeckým, že odvolání, která od nich doposavad chodila do Starého města pražského, mají nyní chodit přímo k němu, bude-li v království přítomen, nebo k nově zřízenému apelačnímu soudu. Dále v Hradci Králové omezuje působení cechů. Ustanovuje také, že odúmrti po obyvatelích města, kteří zemřou bez poručení a nebudou mít příbuzné, případnou králi. Jemu případnou také pokuty a to zejména z vražd, pálení, loupeží, násilí a cizoložství.¹

O dva dny později (26. září 1547) odpouští Ferdinand Hradci Králové jeho provinění, která nemají být nadále městu ku škodě a újmě dobré pověsti.² 30. září 1547 panovník navrácí městu zádušní platy a statky ke kostelům a špitálům, ale vyhrazuje si nad nimi vrchnost pro sebe i své dědice. Zároveň se zavazuje, že ony platy a statky nezczizí ani je neobráťí jinam.³

V listopadu roku 1547 prodal Ferdinand I. Janovi z Pernštejna většinu bývalých hradeckých statků: tvrze v Boharyni a Přímu, vesnice Boharyň, Vysoký a Nízký Přím, Libčany, Těchlovice, Radíkovice, Bříza, Rozběřice, Puchlovice, Trnavu, Zvíkov, Kunčice, Probluz, Březhrad, Plačice, Vlčkovice, Praskačka, Stěžery, Stěžírky, Charbuzice, Sedlec, Chrátnice, Urbanice, Hvozdnice, Hřibsko, Světí, Nedělišťe, Skalička, Slatina, Svinárky, Třebeš, vesnice a poddanské dvory s platy a městiště Běleč s platem, dále kostelní podání na Boharyni, Libčanech, Probluzi, Nedělišti, Světí a Stěžerách. S těmito statky prodává Ferdinand I. pánu z Pernštejna i bývalé statky měst Chrudimi, Jaroměře, Dvora Králové a Tábora, to vše za celkovou sumu 45 000

---

¹ BENEŠ, František. Privilegia města Hradec Králové. In: *Práce Krajského musea v Hradci Králové. Série B. Rok 2.* Hradec Králové, 1960, s. 19 – 22.

² BENEŠ, František. Privilegia města Hradec Králové. In: *Práce Krajského musea v Hradci Králové. Série B. Rok 2.* Hradec Králové, 1960, s. 23 – 24.

³ BENEŠ, František. Privilegia města Hradec Králové. In: *Práce Krajského musea v Hradci Králové. Série B. Rok 2.* Hradec Králové, 1960, s. 24 – 25.

kop a 30 grošů českých.¹ O rozprodávání těchto statků více v kapitole o rozprodávání zkonfiskovaného majetku.

Ještě v roce 1547 král Ferdinand I. vrátil Hradci Králové vesnice Lhotu za šibenicí (Lhota pod Strání), Lhotu za Malšovicemi, Kluky, Plotíště s platem šosovním na dvoru Kydlinově čtyřicet grošů českých s povinnostmi ke kostelu Svaté Anny, Předměřice a Všestary s dvory kmetčími a s platy. Dále pět rybníků totiž dva u Všestar, dále rybníky Jámu a Plachtu a rybník Hunšovský. Také městu dává plat z pozemku u Labe o výši jedné kopy a padesáti grošů českých. Dále jim povolil brát z lesních prodejů každý rok 40 kop grošů českých, které měly být použity na opravy mostů ve městě. K opravám jim také povolil zadarmo vydávat dřevo z lesů.²

Ale ani vrácení těchto statků a platů Hradeckým nestačilo na vydržování četných městských špitálů a záduší. Patrně museli Ferdinanda I. „zavalit“ svými žádostmi o navrácení dalších platů, protože jim král v úvodu své milosti, kterou jim dal v květnu roku 1549, poručí aby „...dalšími žádostmi a vznášením těžkostí svých, v kteréž jsou skrze své provinění vešli, J. M. nezaneprazdňovali a tak se dále chovali a jedni druhých napomínali, jakž věrným poddaným k králi a pánu svému dědičnému činiti náleží, aby J. M. Kr. těch milostí od nich zase odnutí příčiny jmíti neráčil“.³ Král tímto listem zřizuje v Hradci Králové speciální úředníky k přijímání a vydávání důchodů na vychování kněží, žáků a chudých v městských špitálech. Odkázáním vsi Lochenic nahrazuje platy z prodaných vesnic. A kdyby ty platy k faře a jiným kostelům na faráře a kněží, na žáky i na chudé lidi ve špitálech nestačily, mají zbytek Hradečtí doplatit z jiných městských důchodů. Nad tím vším si ale Ferdinand I. nadále ponechal vrchnost a poručil svým úředníkům, aby mu každý rok posílali řádné počty. Dále Hradeckým vrátil na opravy města, splácení dluhů a na jiné potřeby šest vsí: Lhotu za šibenicí (Lhotu pod Strání), Lhotu nad Malšovicemi, Kluky, Plotíště, Předměřice, Všestary s platy a také pět rybníčků v násadu okolo padesáti kop s nájmem některých rolí u Labe, také cla a mýta v branách, mlýny s Labem a všechny jiné šosovní platy v městě a na předměstí z domů a z dvorů, ze zahrad, z chmelnic,

---

¹ SOKA HK, AMHK, krab. č. 35, inv. č. 63.

² SOKA HK, AMHK, kn. č. 18, inv. č. 307, Liber Documentorum I., f. 134 B – 135.

³ *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu. Sv. 2, 1546 – 1557.* Praha, 1880, s. 582.; SOKA HK, AMHK, kn. č. 18, inv. č. 307, Liber Documentorum I., fol. 121 B – 122 B.

z dědin a z luk a jiných věcí ležících v městském okrsku, s výjimkou toho, co se dává k záduším a špitálům.

V červnu téhož roku postoupil král městu výnos ze svatojiřského úroku z prodaných panství.¹ Bohužel ani toto opatření nebylo příliš účinné. Noví majitelé bývalých hradeckých vesnic nechtěli tyto peníze městu vydávat. Někteří nabádali i ostatní, aby Hradeckým úroky neplatili. Tak tomu bylo například u Hamzy ze Zábědovic, který nabádal Jana ze Světí, aby plat k špitálu Hradeckým neplatil.² Často své peníze museli vymáhat s pomocí arciknížete Ferdinanda, který v říjnu 1549 psal Holcovi z Nemošic, aby Hradeckým vydal gruntovní peníze, které jim král Ferdinand I. postoupil.³ Podobný list poslal tentokrát sám král Ferdinand i Martinovi Rodovskému z Hustřířan a Zdeňkovi Zárubovi z Hustřířan.⁴

V červenci roku 1549 obrátil král na vydržování špitálů a záduší i všechen příjem ze vsi Lochenice. Ke špitálu Svaté Anny se odsud ročně vydávalo 11 kop 6 grošů a 3 peníze české a ke škole 4 kopy 30 grošů. Ke kostelu Svatého Ducha měl se vydávat zbytek platů, což činilo okolo 60 kop grošů. Ke stejnému záduší mělo být obráceno i clo z Lochenic. Dále k Svatému Duchu odkázal Ferdinand I. les ležící nad Svinary řečený Farářství s lesem řečeným Vinice a kouskem lesa u studýnky. K špitálu Svaté Anny odkázal kus lesa u lesů Březských a k špitálům Svatého Antonína a Svatého Pavla lesy na Černém potoce (dnešní Biřička) a les Macháčovský nad vesnicí Vysokou. Dále se v této královské milosti uvádí počet osob v Lochenicích osedlých čtyřicet pět a příplatníků devět. Celková suma ročního úroku činila 73 kop 10 grošů a 1 peníz český.⁵

V listopadu 1549 se do obecního majetku navrátila i ves Třebeš. K záduší Svatého Ducha ji postoupil Jindřich Stanovský jinak Mřenek ze Štěchlic na úhradu svého dluhu 350 kop grošů pražských českých. Jindřich Stanovský postupuje ves celou s dvory kmetčími s platy, s dědinami, loukami i s dvěma dvory, které předtím koupil.⁶ Ještě než Třebeš Hradeckým postoupil, žádal ho král Ferdinand, aby jim nezbraňoval

---

¹ SOkA HK, AMHK, kn. č. 18, inv. č. 307, Liber Documentorum I., fol. 106.

² SOkA HK, AMHK, kn. č. 18, inv. č. 307, Liber Documentorum I., fol. 106.

³ SOkA HK, AMHK, kn. č. 18, inv. č. 307, Liber Documentorum I., fol. 123.

⁴ SOkA HK, AMHK, kn. č. 18, inv. č. 307, Liber Documentorum I., fol. 149 – 149 B.

⁵ SOkA HK, AMHK, kn. č. 18, inv. č. 307, Liber Documentorum I., fol. 127.

⁶ SOkA HK, AMHK, kn. č. 18, inv. č. 307, Liber Documentorum I., fol. 115 B – 116.

užívat jezero ležící u této vsi. Když král postupoval Třebeš Janovi z Pernštejna nedával mu ani toto jezero ani užitek z něj, tudíž jej nemohl získat ani Jindřich Stanovský, který Třebeš od Jana z Pernštejna koupil.¹

5 Rozprodávání zkonfiskovaného majetku

Převážnou část vesnic zkonfiskovaných Hradci koupil ještě roku 1547 od krále Jan z Pernštejna. Přesněji řečeno směnil své panství chlumecké a bydžovské spolu se zástavou 8 550 kop grošů českých na Hradišťku za zkonfiskované statky měst Hradce Králové, Jaroměře, Chrudimi, Dvora Králové a Tábora. Z hradeckých statků se jednalo o tvrze v Boharyni a v Přímu, dále to byly vesnice Boharyně, Vysoký a Nízký Přím, Libčany, Těchlovice, Radíkovice, Bříza, Rozběřice, Puchlovice, Trnava, Zvíkov, Kunčice, Probluz, Březhrad, Plačice, Vlčkovice, Praskačka, Stěžery, Stěžírky, Charbuzice, Sedlec, Chrátnice, Urbanice, Hvozdnice, Hřibsko, Světí, Neděliště, Skalička, Slatina, Svinárky, Malá Třebeš, městiště Běleč s platem, dále kostelní podání na Boharyni, Libčanech, Probluzi, Nedělišti, Světí a Stěžerách. Celková suma činila okolo 45 000 kop grošů českých², odhadovaná cena bydžovského a chlumeckého panství činila 40 864 kop grošů českých.³ V registrech vydaných od krále při této směně pánovi z Pernštejna se uváděl mimo jiné počet osedlých lidí v jednotlivých vesnicích a výše svatojiřského a svatohavelského úroku. Libčany platily sumu z obou úroků 27 kop 49 grošů a 5 peněz, lidí osedlých tu bylo osm. Těchlovice platily 11 kop 45 grošů a lidí osedlých měly šest. Radíkovice odváděly summu úroků 25 kop 55 grošů 1 peníz a lidí osedlých tu bylo jedenáct. Z Břízy se platilo 20 kop a 40 grošů úroků, lidí osedlých bylo šest. Boharyň platila na úrocích 31 kop 10 grošů, clo z této vsi činilo 30 grošů ročně, posudného z krčmy se platilo za rok 2 kopy a 45 grošů a z druhé krčmy v Homyli 35 grošů. Lidí osedlých bylo v Boharyni dvacet sedm. Puchlovice platily 25 kop 57 grošů a 2 peníze úroků, lidí osedlých tu bylo osmnáct a společně platili z pastev 16 grošů. Trnava odváděla na úrocích 14 kop 6 grošů a 3 peníze a byli tu tři lidé osedlí. Nízký Přím odváděl sumu 15 kop 22 grošů a 2 peníze a lidí osedlých měl sedm. Vysoký Přím platil 12 kop a 13 grošů úroků a lidí osedlých tu

---

¹ SOkA HK, AMHK, kn. č. 18, inv. č. 307, Liber Documentorum I., fol. 116 B – 117.

² SOkA HK, AMHK, krab. č. 35, inv. č. 63.; SOkA HK, AMHK, krab. č. 35, inv. č. 64.; SOkA HK, AMHK, kn. č. 18, inv. č. 307, Liber Documentorum I., fol. 107 – 111 B.

³ *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu. Sv. 2, 1546 – 1557.* Praha, 1880, s. 445.

bylo osmnáct. Probluz platila 5 kop a 47 grošů, lidí osedlých tu bylo dvanáct. Z městiště v Bělči se platilo 57 grošů úroků. Březhrad odváděl sumu 11 kop a 15 grošů. Plačice platily na úrocích 12 kop a 19 grošů, lidí osedlých zde bylo jedenáct. Vlčkovice platily sumu 8 kop 41 grošů a 2 peníze, lidí osedlých měly šestnáct. Ze Stěžírek se platily 2 kopy 20 grošů a 3 peníze úroků a byli tu tři lidé osedlí. Charbuzice odváděly 2 kopy 53 grošů a měly dva lidi osedlé. Ze Sedlce se platilo úroků 11 kop 20 grošů a 5 peněz, lidí osedlých tu bylo jedenáct. Chrástnice platila sumu 7 kop 21 grošů a 2 peníze a lidí osedlých tu bylo sedm. Z Urbanic se platilo 16 kop 30 grošů a 3 peníze úroků, lidí osedlých zde bylo šest. Hvozdnice platila sumu 9 kop a 38 grošů, lidí osedlých měla pět. Rusko platilo 13 kop a 47 grošů a 5 peněz, lidí osedlých tu bylo sedm. Světí odvádělo 37 kop 39 grošů a 6 peněz úroků a lidí osedlých zde bylo patnáct. Z Nedělišť se platilo 51 kop 37 grošů a 5 peněz úroků, lidí osedlých tu bylo čtrnáct. Skalička odváděla sumu 6 kop a 18 grošů a měla čtyři osedlé lidi. Slatina platila 55 kop a 45 grošů, lidí osedlých tu bylo pět. Z Roudničky se platilo na úrocích 3 kopy 22 grošů a 16 peněz, lidí osedlých tu bylo osm. Z Vysoké se odvádělo 21 kop a 7 grošů úroků, lidí osedlých tu bylo dvacet sedm. Svinary platily 17 kop 39 grošů a 2 peníze úroků, lidí osedlých tu bylo šestnáct. A konečně Třebeš odváděla na úrocích 4 kopy a 12 grošů a lidí osedlých tu bylo čtrnáct.¹ (viz tabulka č. 2, str. 47) Tato pasáž je poněkud zdlouhavá a monotónní, ale myslím, že uvedená čísla mohou dobře ilustrovat situaci hradecké pozemkové držby na jejím vrcholu. Vzhledem ke zlomkovitosti hradeckých rejstříků z této doby jsou tato registra vydaná Janovi z Pernštejna cenným zdrojem informací o velikosti jednotlivých vesnic.

Piletice a krčmu v Lochenicích prodal král roku 1549 hradeckému královskému rychtářovi Jakobovi Kadrmanovi z Kelče za 175 kop grošů českých.² Lochenice, Předměřice, Lhota pod šibenicí (Lhota pod Strání), Lhota za Malšovicemi, Všestary, Plotičtět, Kluky a dvůr ve Světí, na kterém seděl Jan Faranda, zůstaly v královské komoře až do roku 1549, kdy je Ferdinand I. opět vrátil Hradci Králové.³

Jan z Pernštejna se ke konci svého života (zemřel 8. září 1548) ocitl v tíživé finanční situaci. Snížení úrokové míry z deseti na šest procent v roce 1543 mu

---

¹ NA, DZV 47 E 25 a násl.

² SOKA HK, AMHK, kn. č. 18, inv. č. 307, Liber Documentorum I., fol. 93 B – 94.

³ *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu*. Sv. 2, 1546 – 1557. Praha, 1880, s. 445.

přidělalo ještě další starosti se splácením úroků ze starších úvěrů. A tak, chtě nechtě, začal rozprodávat a zastavovat svá panství. Totéž udělal i s většinou statků koupených po konfiskacích. Téměř okamžitě je se ziskem rozprodával.

Tak ještě roku 1547 prodal vesnice Skaličku a Rusko spolu s rybníky Ruseckým, Kochánkem a Skalickým dále s kusem lesa u Skaličky panu Dobcovi Vranovskému z Doubravice za 2 000 kop grošů českých. V prodejní smlouvě se také uvádí, že pan Dobec nemá zbraňovat hradeckým měšťanům, kteří v těchto vsích mají své grunty nebo krčmy, v jejich užívání a jestliže by jim nechtěl dovolit je užívat, má jim to oznámit rok předem, aby ty grunty nebo krčmy mohli prodat.¹ Ani nový majitel si tyto vsi a rybníky v držení dlouho neponechal a roku 1548 je prodal se ziskem Jakubovi Kadrmanovi z Kelče za 2 500 kop grošů českých.²

Na konci listopadu roku 1547 prodal Jan z Pernštejna vsi Nízký Přím s pustou tvrzí, Vysoký Přím, Probluz s podacím kostelním. Všechny tři vsi koupil i s výsadními krčmami a s posudným z nich Jan st. Holec z Nemošic za 1 650 kop grošů českých.³

Roku 1548 prodal Jan z Pernštejna Zdeňkovi Zárubovi z Hustířan vesnice Těchlovice, Charbuzice a Břízu spolu s lidmi příplatnými ve Stěžeřích a Všestarech. Dále mu prodal i Těchlovské lesy a kus lesa u Břízy, rybníky v Těchlovicích a nějaký další rybník, dále krčmy v Těchlovicích a Bříze.⁴

Další, kdo koupil část zkonfiskovaných vesnic od Jana z Pernštejna, byl Burian Svitkovský ze Škudl. Ten roku 1548 koupil vsi Boharyň s tvrzí pustou, Puchlovice, Trnavy, Zvíkov a Radíkovice. Dále koupil dvory s platy v Kunčicích, podací kostelní v Boharyni a lidi příplatné v Těchlovicích. To vše za 230 kop grošů českých.⁵ Ves Radíkovice se ovšem zanedlouho dostala do držení rodu Jestřibských z Rýzemburku. Soudím tak ze zápisu v deskách zemských⁶, ve kterém prodávají bratři Petr, Diviš, Vilém a Mikuláš Jestřibští z Rýzemburku své dědictví v Radíkovicích Janovi Jestřibskému z Rýzemburku za 2 000 kop grošů českých.

---

¹ SOkA HK, AMHK, kn. č. 18, inv. č. 307, Liber Documentorum I., fol. 92 – 93 B.

² SOkA HK, AMHK, kn. č. 18, inv. č. 307, Liber Documentorum I., fol. 94 B – 95 B.

³ NA, DZV 47, F 14.

⁴ NA, DZV 8, P 6´.

⁵ NA, DZV 8, O 14´.

⁶ NA, DZV 20, B 3.

Hamza ze Zábědovic spolu se svojí manželkou Eliškou z Chlumu koupili od Jana z Pernštejna v roce 1548 ves Neděliště s podacím kostelním a ves Světí také s podacím kostelním, kromě luk, které náležely k špitálu Svaté Anny v Hradci Králové. Toto všechno koupili za sumu 923 kop a 44 grošů.¹

Vesnice Slatinu s výsadní krčmou, Svinary a Svinárky s rybníkem Svinarským koupil roku 1548 Aleš Rodovský z Hustířan za 1 650 kop grošů českých.²

Jan z Pernštejna zemřel 8. září 1548 a tak v rozprodávání vesnic pokračovali jeho synové. Ještě v roce 1548 prodali Jaroslav a Vojtěch, ves Rozběřice Adamovi Sádovskému ze Sloupna a na Sadoví za 495 kop a 12 grošů.³

V roce 1549 prodali synové Jana z Pernštejna ves Libčany s podacím kostelním Jindřichovi Nejedlému z Vysoké za 695 kop grošů českých.⁴

Ves Třebeš koupil Jindřich Stanovský, jinak Mřenek ze Štěchlic, který ji potom v roce 1549 postoupil za 350 kop grošů k záduší Svatého Ducha v Hradci Králové (viz. předchozí kapitola).

Vsi Březhrad, Plačice, Vlčkovice, Praskačku, Sedlec, Chrástnici, Urbanice, Hřibsko, Roudničku a rybníky Březhradský, Nový, Datlík, Cikán, Bejšťský a Výskyt si Jan z Pernštejna ponechal a jeho syn Jaroslav z Pernštejna je v roce 1559 prodal opět Hradeckým.

6 Další vývoj hradecké pozemkové držby po roce 1549

V minulé kapitole jsem nastínila jak probíhalo rozprodávání někdy hradeckých vesnic po roce 1547. Je tedy zřejmé, že některé vesnice se do držení města Hradce Králové již nikdy nevrátily. Několik vesnic vrátil Ferdinand I. městu již krátce po jejich zkonfiskování. Byly to především vesnice patřící do starého městského okrsku. Král Hradeckým postupně vracel i některé platy z prodaných vesnic, aby mohli vydržovat záduší městských kostelů a městské špitály. Město se začalo pozvolna finančně vzpamatovávat a mohlo pomýšlet i na opětnou koupi některých svých vesnic.

Roku 1551 koupila městská rada dvůr ve Věkoších od Viléma z Dohalic. Tento dvůr častými lupy zpustl a peníze z něj musely být právně dobývány. Proto městská

---

¹ NA, DZV 47, F 17'; NA, DZV 8, M 28'.

² NA, DZV 47, F 18'.

³ NA, DZV 8, P 6'.

⁴ NA, DZV 8, Q 4'.

rada dvůr s příslušenstvím prodala Mikuláši Kafkovi a jednu třetinu platu z něj ponechala ke špitálu Svatého Antonína.¹

V pamětní knize se nám dochoval seznam dávek odváděných v roce 1552 k záduší některých hradeckých kostelů. Ke kostelu Svatého Ducha se odvádělo clo z Lochenic 13 kop 19 grošů a 5 peněz, úrok z Lochenic 14 kop 22 grošů a 2 peníze, ze vsi Třebše 8 kop 15 grošů a 1 peníz a ještě 30 kop 45 grošů dědičného platu z luk. Ke špitálu Svatého Antonína se mimo jiné platilo 7 kop 48 grošů ze dvorů ve Věkoších a 25 kop 31 grošů z dvorů městských a předměstských.²

V roce 1553 koupilo město za 3 050 kop grošů českých vesnice Piletice, Skaličku, Rusko a rybníky Piletický, Rusecký, Kochánek a Skalický. Tento trh se uskutečnil mezi městem a Bernarthem Žehušickým z Nestajova, poručníkem sirotků po Jakubovi Kadrmanovi z Kelče. Ten tyto vesnice koupil od Dobce Vranovského z Doubravice. Kromě Piletic, které koupil přímo od krále. Smlouva se nevztahuje na krčmu v Lochenicích.³

V roce 1557 posílalo město panu Zikmundovi Heltovi správu o šosy a plat komorní. Uvádí se zde, že od roku 1548 se ve městě platí z každého domu z předměstí, dvorů, zahrad, luk, rolí a dvořáků k městu povstalých celková suma obojího platu (svatomartinského a hromničného) 3 100 kop 48 grošů a 7 peněz českých. Z jedenácti šosovních vsí se platívalo 78 kop 25 grošů českých, tyto vsi jsou ale nyní v držení pánů z Pernštejna. Dále míval Hradec Králové dvacet zápisných vsí, ze kterých se platívalo přes 300 kop grošů, ty jsou rovněž postoupeny pánu z Pernštejna.⁴ Podle šacuňku z roku 1557 se za tento rok vybralo na šosech 26 600 kop grošů českých, ze statků pozemských 4 787 kop grošů českých, z lidí poddaných 4 311 kop grošů českých a od Mikuláše Kydlina z Plotiště 500 kop grošů českých. Město se tedy postupně zotavovalo z tíživých konfiskací.

V únoru 1558 král Ferdinand vrátil městu na jeho žádost les Obec se vším příslušenstvím. Vyhradil si v něm však volnou honbu na vysokou a černou zvěř a

---

¹ DOMEČKA, L. – SÁL, F. L. *Královéhradecko. Místopis soudního okresu královéhradeckého*. Hradec Králové, 1928, s. 324 – 325.

² SOKA HK, AMHK, kn. č. 18, inv. č. 307, Liber Documentorum I., fol. 207.

³ SOKA HK, AMHK, krab. č. 35, inv. č. 70.; SOKA HK, AMHK, kn. č. 18, inv. č. 307, Liber Documentorum I., fol. 89 – 90B a 95 B – 96.

⁴ SOKA HK, AMHK, kn. č. 18, inv. č. 307, Liber Documentorum I., fol. 163 B – 164.

svobodné rozhodování o ní. Dále mu Hradečtí měli poskytnout z tohoto lesa dřevo na královské stavby, kdyby tomu bylo zapotřebí.¹

O rok později (1559) povoluje Ferdinand I. Hradci Králové, aby mohl zakupovat statky do výše 10 000 kop grošů českých. Nesmí to být ale statky manské nebo zápisné.² Stejného roku zakoupilo město od Jaroslava z Pernštejna zpět vesnice Březhrad, Plačice, Vlčkovice, Praskačka, Sedlec, Chrástnici (Krásnice), Urbanice, Hříbsko a Roudničku. Dále rybníky Březhradský s kusem olšiny ležící pod ním až po březhradskou hráz, kterou si Jaroslav z Pernštejna vymíňuje k užívání. S Březhradským rybníkem prodává se i strouha a svobodný tok, který se počíná nad splavem nad mlýnem Předměřickým. Dále město kupuje rybník Vraždovský, Nový i s tokem, který sem vede z Nadýmače od Bělče, dále rybník Roudničský, Datlík, Cikán, Bejšťský a Výskyt, to vše za sumu 7 500 kop grošů českých. Pán z Pernštejna má tyto statky očistit od dluhů. Dále se nemá zbraňovat lidem ze vsi Vysoké v užívání dílů lesů od vsi Roudničky jim prodaným.³

V roce 1561 zakoupilo město od krále za 600 kop grošů českých vrchnostenská práva ke statkům, které jim roku 1549 postoupil na vydržování kostelů a špitálů.⁴

Již v roce 1561 ale Hradečtí některé z prve koupených vesnic opět prodali. Byly to vesnice Praskačka, Sedlec, Chrásnice (Krásnice) a Urbanice. Město je prodalo císařskému rychtářovi Jindřichovi Nejedlému z Vysoké za 1 350 kop grošů českých.⁵ V jeho kšaftu z roku 1562 jsou uváděny vesnice Libčany, Hvozdnice, Praskačka, Sedlice, Chrásnice, Urbanice a městečko Stračov.⁶ Jindřich Nejedlý z Vysoké také odkázal městu svatojiřský a svatohavelský úrok ze vsi Chrásnice. V letech 1572 – 1600 činil každý úrok průměrně 8 kop 20 grošů a 6 peněz. Ze svatojiřského úroku se měly vydávat peníze na vosk a víno ke kostelu Svatého Ducha a zbytek ke kostelům

---

¹ SOKA HK, AMHK, krab. č. 25, inv. č. 25.; BENEŠ, František. Privilegia města Hradec Králové. In: *Práce Krajského musea v Hradci Králové. Série B. Rok 2.* Hradec Králové, 1960. s. 26 – 27.

² SOKA HK, AMHK, kn. č. 18, inv. č. 307, Liber Documentorum I., fol. 126 – 126 B.

³ SOKA HK, AMHK, krab. č. 35, inv. č. 74.; SOKA HK, AMHK, kn. č. 18, Liber Documentorum I., fol. 135 – 137 B.

⁴ SOKA HK, AMHK, krab. č. 35, inv. č. 77.; SOKA HK, AMHK, kn. č. 18, inv. č. 307, Liber Documentorum I., fol. 112.

⁵ SOKA HK, AMHK, kn. č. 18, inv. č. 307, Liber Documentorum I., fol. 124 B – 125.

⁶ MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. I/2 (Léta 1526 – 1620).* Hradec Králové, 1997, s. 228.

Svaté Anny a Svatého Antonína. Ze svatohavelského úroku se mělo kupovat sukno pro žákovstvo a chudinu.¹

V roce 1569 zakoupilo město od císaře Maxmiliána manský statek v Plotištích po Mikuláši Kydlinovi na Korunu spadlý. Hradečtí za sumu 3 000 kop grošů českých zakoupili dvůr s poplužím, ves Plotiště s dvory kmetčími s platy, s krčmou, mlýnem, cihelnou a jiným příslušenstvím. Statek již neměl být nadále manským ale svobodným a Hradečtí z něj neměli vybírat šos. Dále si císař vyhradil nárok na kovy a poklady, které by se zde našly.²

Roku 1575 Hradečtí kupují od Jakuba Panského ze Střezetic a v Plotištích za 1 600 kop grošů českých dědičný dvůr v Plotištích s rolemi, pastvami, štěpnicemi, zahradami, s rybníčkem, s výsadní krčmou a se zahradou na které je jeden osedlý člověk, dále s šosovními rolemi a loukou pod Březhradem, ze kterých se platí městu šosovní úrok ze sta deset korců, ječmene 7 ½ korce, ovsa také 7 ½ korce, vajec dvě kopy, peněz hotových ročního platu i s plecným 2 kopy a 35 grošů. Jestliže kněz bydlí na faře ve vsi Opatovicích platí se mu dva korce žita a dva korce ovsa.³

Další dvůr koupili Hradečtí v roce 1588 od Jiříka Vítova Dvořáka a jeho manželky Doroty za 2 700 kop míšenských. Byl to šosovní dvůr zvaný Hunšovský. Ke dvoru patřil i Hunšovský rybník, louky u něj a louka zvaná Vraždovská. Za to jim město postoupilo dvůr na předměstí a hejtmanství Svatého Petra s loučkou a rolí v sumě 1 000 kop míšenských. Dále jim přidali dvě louky, které patřily ke špitálu Svaté Anny, ke kterému měli nadále Jiří Dvořák, jeho manželka Dorota i jejich dědicové odvádět nájem z jedné louky 600 kop míšenských a z druhé 2 ½ kopy míšenských. Hradečtí jim také povolili, aby si brali obilí z obecního kusu role řečeného Radliče. Ke dvoru Jiříka Dvořáka ještě přidali tři klisny, šest krav, čtyři svině, deset slepic a jednoho kohouta, vůz lesní, dva pluhy, tři háky, stůl, dva štoky a dvě kamenná koryta.⁴ Roku 1600 přikoupili Hradečtí ke dvoru pole v Kuklenách.⁵

---

¹ SOkA HK, AMHK, kn. č. 18, inv. č. 307, Liber Documentorum I., fol. 161 B – 162; 185 – 185B; 189 – 189 B.

² SOkA HK, AMHK, krab. č. 35, inv. č. 78.; SOkA HK, AMHK, kn. č. 18, inv. č. 307, Liber Documentorum I., fol. 154 B – 155.

³ SOkA HK, AMHK, krab. č. 35, inv. č. 83.

⁴ SOkA HK, AMHK, krab. č. 35, inv. č. 85.

⁵ MIKULKA, Jaromír, *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. I/2 (Léta 1526 – 1620)*. Hradec Králové, 1997, s. 246.

V roce 1588 činil šosovní šacuňk 38 091 kop grošů českých, peníze z úroků činily 808 kop 6 ½ peněz českých.¹

Další dva dvory ve Věkoších koupilo město roku 1596 od Adama Konecchlumského z Konecchlumí a jeho manželky Voršily rozené ze Sobince za 5 500 kop míšenských. Jednalo se o dva šosovní dvory zvané Smetanovský a Bártovský se vším jejich příslušenstvím, rolemi, loukami, pastvištěmi, ohradami, štěpnicemi, paloučky, chalupou vystavěnou při týchž dvorech, s haltýři, se čtrnácti klisnami a koňmi, se sedmnácti kravami a sedmnácti voly a jalovicemi a se šesti telaty, se dvěma kopami ovcí, s dvaceti devíti kusy svinského dobytka, s šesti husami a jedním houserem, s třiceti pěti slepicemi, s pávem a pávicí, se třemi vozy a s jedním kotcím vozem, se čtyřmi pluhy a se všemi k nim potřebami, se dvěma háky, s dvěma řetězi, s branami zeleným šesterem, s řebřinami, řebříky, lopatami, motykami, sekerami a s dřívím na stavení a oplocení.²

V hradeckém archivu se nám dochovalo torzo seznamu dávek, patrně z roku 1594, odváděných městu k svatému Havlu a Vánocům. Jsou zde uvedeny dávky z těchto vesnic: Březhrad, Kluky, Piletice, Plačice, Plotička, Praskačka, Rusek, Skalička, Třebeš, Vlčkovice a Všestary. Bohužel i těchto několik listů je ve špatném stavu, takže se jednotlivé odváděné částky dají jen ztěžím přelíst a někde dokonce chybí.³

Roku 1607 město koupilo od hradeckého měšťánka Jiříka Bohdaneckého z Polehrad dvůr šosovní ležící za městem za 4 500 kop míšenských. Hradečtí kupují dvůr i se vším jeho příslušenstvím, se sadem, štěpím, rolemi osetými i neosetými, s rolí, kterou Jiřík Bohdanecký přikoupil od Anny Štosové z Kounic, dále s pastvištěmi a s loukou, ze které se odvádí plat k záduší Svaté Anny. Dále Jiřík Bohdanecký ke dvoru přidal osm tažných klisen, jednoho stádního koně, jednoho tříletého hřebce, dva dvouleté hřebce, dva valachy, jednu hnědou hřebici, osm krav, dvě jalovice, jednoho býka, dva dvouleté a jednoho ročního vola, dvě dvouleté a dvě roční jalovice. Dále dva lesní vozy, háky s radlicemi, dva pluhy s radlicemi a s krojidly, dvoje brány, dvoje okované váhy a jednu řezačku. Jiřík Bohdanecký si pro

---

¹ SOKA HK, AMHK, kn. č. 18, inv. č. 307, Liber Documentorum I., fol. 200.

² SOKA HK, AMHK, krab. č. 35, inv. č. 88.

³ SOKA HK, AMHK, krab. č. 35, inv. č. 90.

sebe vymíňuje dříví tesané i netesané a prkna borová i dubová, která se ve dvoře nachází.¹

Zprávy o dalším nakupování nebo prodávání pozemků do stavovského povstání v roce 1618 jsem bohužel nenašla. Patrně město v této době žádné rozsáhlejší pozemkové transakce neprovádělo. Svědčilo by o tom i zadlužení způsobené neustálými císařskými žádostmi o půjčky na vojsko. Navíc obec roku 1613 zůstávala v ručení za císaře Matyáše sumou 57 369 kop míšenských, ze které splatila v hotovosti jen 19 614 kop míšenských.² Počet zkonfiskovaných vesnic po bitvě na Bílé hoře také nebyl nijak vysoký. Při stavovském odboji v roce 1547 bylo městu zkonfiskováno přes čtyřicet poddanských vesnic. Po Bílé hoře Hradec Králové přišel již jen o vesnic osmnáct.

7 Stavovské povstání v roce 1618 a následné konfiskace

Během dalšího stavovského povstání v roce 1618 se Hradec Králové opět postavil na stranu odbojných stavů a i tentokrát byl za to potrestán konfiskacemi. Po porážce stavovského vojska v bitvě na Bílé hoře nastal v Hradci Králové, stejně jako v jiných koutech země, zmatek. Brzy se však Hradec Králové, stejně jako ostatní města, vzdal a složil přísahu císaři (2. prosince 1620).

Ferdinand II. ihned přikročil k potrestání účastníků „ohavné rebelie“. Městu byly ihned po Bílé hoře zkonfiskovány vesnice Rusko s poplužním dvorem, Skalička a Piletice s dvaceti sedmi poddanými. Mezi nimi bylo devatenáct s koňmi a osm domkářů při dvoře v Rusku. Dále byly městu zkonfiskovány dva rybníky v nichž bývalo 200 kop kaprů a 90 kop násady, potom dubový les v ceně 1 000 kop míšenských a tři krčmy, v nichž se točovalo ročně 120 sudů piva, z něhož se platilo obci ze sudu po dvanácti groších míšenských. Tyto vesnice byly dány do správy císařskému rychtáři a komora česká je roku 1623 zastavila paní Marii Magdaleně Trčkové, rozené z Lobkovic. 2. května 1627 jí je komora prodala za sumu odhadní 8 649 kop míšenských.

Dále byly městu zabaveny i ostatní vesnice: Lochenice s podacím kostelním, Předměřice, Všestary s podacím kostelním, Plotiště, dvory kmetčí ve Světí, Lhotka za

---

¹ SOKA HK, AMHK, krab. č. 35, inv. č. 93.

² BÍLEK, Tomáš V. *Dějiny konfiskací v Čechách v r. 1618. II. díl.* Praha, 1883, s. 1070.

šibenicí (Lhota pod Strání), Lhotka za Malšovicemi, Kluky, dědiny nad Hrušovským (Hunšovským) dvorem řečené Kukleny, Třebeš, Březhrad, Plačice, Vlčkovice, Roudnička, Hříbsko a rybníky Březhradský s lesem, Roudnický, Datlík, Cikán, Výskyt, Břízský jinak Bejšťský, Vraždovský a Nový a konečně statek Plotišťský, dvůr poplužní a ves Plotiště s příslušenstvím.¹

V lednu 1621 muselo město odevzdat i své zbraně. Komora česká zabavila městu také veškeré jmění (přes 20 000 kop míšenských) pozůstalé po Tobiáši Vostatkovi, měšťanu a předním městském radním. Ten odkázal kšaftem ze dne 24. září 1621 větší část svého jmění k chudým záduším kostelů, špitálů a školy. Další části odkázal cechům a samotné obci města Hradce Králové. Toto jmění obsahovalo Vostatkovský dům (odkázaný k záduší školy pro vyživování mládeže), další dům ležící vedle Vostatkovského, pak dva dvory Provazkovský a Petrnosovský na Střezině (odkázané obci) a zbytek tvořily různé jistiny na 13 000 kop míšenských (odkázané většinou k záduším jednotlivých hradeckých kostelů).²

Již tak špatná finanční situace města byla ještě zhoršována neustálou císařovou potřebou peněz na vydržování vojska. Vyžadoval tak od města další a další půjčky. Ihned po přísaze muselo město císaři půjčit 4 000 kop míšenských a v březnu 1621 dalších 5 000 kop. Nemalé sumy muselo město vydávat i na vydržování vojska v samotném městě. Hradec Králové zbavený svých statků musel peníze získávat z půjček nebo musel náklady rozepisovat na jednotlivé sousedy.

Protože byla obec velmi zadlužená, navrátil jí císař v červnu 1628 zabavené statky. Ovšem kromě vesnic Ruska, Skaličky a Piletic, které byly po smrti Marie Magdaleny Trčkové v roce 1634 zabaveny českou komorou a s panstvím Smiřickým o rok později darovány hraběti Matyášovi z Gallasu.³ V listu z 11. května 1628, kterým komora oznamovala městu císařskou milost o navrácení statků, byl zdůrazněn, mimo jiné, i zákaz pořádat při revizích účtů, komisích a jiných společných zasedáních pohoštění na obecní náklady. Dále se zde uvádělo, že nad veškerými městskými

---

¹ BÍLEK, Tomáš V. *Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618. Díl II.* Praha, 1883, s. 1070 – 1071.

² BÍLEK, Tomáš V. *Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618. Díl II.* Praha, 1883, s. 1072 – 1073.

³ BÍLEK, Tomáš V. *Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618. Díl II.* Praha, 1883, s. 1071 – 1072.

příjmy a výdaji mají mít dohled úředníci, kteří o tom mají každoročně podávat zprávu do české komory.¹

Při obnovování privilegií v roce 1628 Hradec Králové ztratil nárok na polovinu z výnosu odúmrťí, císař ho městu vrátil až v roce 1638. Toto privilegium udělil městu císař Rudolf II. v roce 1577.² Privilegia byla sice obnovena, ale s tou výjimkou, že se vztahují pouze na měšťany katolického náboženství. Hradeckým bylo také poručeno, aby do města nepřijímali žádného nekatolíka ani Židy. Dále císař svým listem rušil všechny obecní dluhy učiněné během vzpoury.³

8 Hradecké lesnictví a rybníkářství

Významnou složku obecního hospodářství tvořilo rybníkářství i lesnictví. V roce 1536 činily zisky z hradeckých lesů 88 kop a z rybníků 584 kop 38 grošů a 3 peníze. V následujícím roce byl zisk z lesů 392 kop a 2 groše a z rybníků 1 337 kop 23 grošů a 2 peníze.⁴ Nešlo tedy o zanedbatelné částky.

8.1. Rybníky

V patnáctém i šestnáctém století se rozvinutá síť rybníků nacházela také v Polabí, třebaže dnes to tak nevypadá. Rybníční síť budovali na svém pardubickém panství páni z Pernštejna a nejinak tomu bylo i u jejich hradeckých sousedů. Rybáři měli ve městě početný cech a dali dokonce jméno celé městské čtvrti.

S budováním rybníků začalo město poměrně brzy. Již v roce 1455 máme doložen rybník ve Věkoších a ze stejné doby máme zprávy i o Cikánu a rybníku u Roudničky. Za Jiřího z Poděbrad město budovalo rybník Datlík u lesa Křivce. Král jeho budování povolil, ale město muselo odškodnit vlastníky zatopených pozemků.⁵ Nedlouho potom budovali Hradečtí další rybník u Kluk. Oblastí u Roudničky protékal Černý potok, dnes zvaný Biřička. Pravděpodobně ještě v patnáctém století byl na tomto povodí vybudován Býštský rybník, zvaný dnes stejně jako potok, Biřička. V této době vznikly i rybníky Plachta a Jáma (Na Obci) na území pozdějšího vojenského cvičiště (Na Brně). Hradečtí na rybník Na Obci vedli vodu z rybníka

¹ SOkA HK, AMHK, krab. č. 35, inv. č. 105.

² SOkA HK, AMHK, kn. č. 18, inv. č. 307, Liber Documentorum I, fol. 268.

³ SOkA HK, AMHK, kn. č. 18, inv. č. 307, Liber Documentorum I, fol. 265 – 266.

⁴ MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. 1/2 (Léta 1526 – 1620)*. Hradec Králové, 1997, s. 253.

⁵ NA, DZV 6 F 3.

Nadýmače u Bělče nad Orlicí. Narazili ale na nesouhlas Viléma z Pernštejna. Nakonec i on souhlasil a stavbě strouhy již nic nebránilo.

Patnácté století bylo na budování rybníků bohaté, vznikly v něm i další hradecké rybníky Šanovský, Výskyt, Lochenický, Hunšovský a Rusecký zvaný také Rozkoš. Na počátku šestnáctého století asi vznikl rybník Nový u Bělče, Kochánek u Bukoviny a rybník Svinarský.¹

V roce 1532 byla zahájena stavba Březhradského rybníka, největšího z hradeckých rybníků.² Zbudováním tohoto velkého rybníka ale došlo k zatopení gruntů Jana z Pernštejna a jeho lidí z Pohřebačky. Hradečtí pánovi z Pernštejna nahradili škodu dvaceti loukami na Polabí a lesem v Trávníku. Pán z Pernštejna jim naproti tomu povolil koupit pozemky od jeho poddaných.³

Po stavovském povstání v roce 1547 byly městu zkonfiskovány spolu s vesnicemi i hradecké rybníky. Stejně jako vesnice, je koupil Jan z Pernštejna a nedlouho potom prodal rybníky Piletický, Rusecký, Kochánek a Skalický spolu s vesnicemi Skaličkou a Ruskem Dobci Vranovskému z Doubravice.⁴ Když v roce 1549 Ferdinand I. vracel Hradci část zabavených vesnic, vrátil městu i pět rybníčků v násadu okolo padesáti kop. Jmenovány tu jsou dva rybníčky u Všestar, dále rybníky Hunšovský, Plachta a Jáma.⁵

V roce 1553 koupili Hradečtí od sirotků po Jakubovi Kadrmanovi z Kelče mimo jiné i rybníky Piletický, Rusecký, Kochánek a Skalický.⁶ V roce 1559 koupili od Jaroslava z Pernštejna zpět nejen některé své bývalé vesnice, ale také rybníky Březhradský, Nový, Roudničský, Datlík, Cikán, Výskyt, Břízský (Býštský?) a Vraždovský.⁷

Při dalších konfiskacích v roce 1620 byly opět zabaveny i hradecké rybníky, které byly městu opět navraceny v roce 1628. Byly to tyto rybníky: Březhradský, Roudničský, Datlík, Cikán, Břízský (Býštský?), Vraždovský a Nový.

---

¹ MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. I/2 (Léta 1526 – 1620)*. Hradec Králové, 1997, s. 248.

² SOkA HK, AMHK, krab. č. 35, inv. č. 57.

³ SOkA HK, AMHK, kn. č. 18, inv. č. 307, Liber Documentorum I., fol. 86 B – 89.

⁴ SOkA HK, AMHK, kn. č. 18, inv. č. 307, Liber Documentorum I., fol. 92.

⁵ SOkA HK, AMHK, kn. č. 18, inv. č. 307, Liber Documentorum I., fol. 113 B.

⁶ SOkA HK, AMHK, kn. č. 18, inv. č. 307, Liber Documentorum I., fol. 89 – 90.; SOkA HK, AMHK, krab. č. 35, inv. č. 70.

⁷ SOkA HK, AMHK, krab. č. 35, inv. č. 74.

V souvislosti s budováním rybníků vedli mezi sebou Hradečtí a páni z Pernštejna několik sporů. Většinou byly předmětem při zatopené pozemky hradeckých poddaných nebo poddaných pánů z Pernštejna. Poměrně dlouho trval spor o opatovický splav, který pánové z Pernštejna vybudovali pro vedení vody na soustavu svých rybníků. Hradečtí se jeho vybudováním cítili poškozeni. Zvýšená hladina Labe zaplavovala jejich sousedům louky, podmáčela jim pozemky a snižovala spád řek, které poháněly hradecké mlýny. Sváry musely řešit dokonce zvláštní komise složené z pánů i rytířů. Značky pro nejvyšší povolený stav zadržované vody přijeli stanovit zemští přísežní mlynáři. Spor byl nakonec uzavřen až v roce 1523.

8.2. Lesy

Také z hradeckých lesů plynuly do městské pokladny nemalé příjmy. Dřevo bylo navíc potřeba i k opravám městských mostů a ke stavbám ve městě. Při konfiskacích v roce 1547 přišel Hradec Králové i o své lesy. Trvale tenkrát ztratili Hradečtí lesy u Těchlovic, které s ostatním zbožím koupil od pána z Pernštejna Zdeněk Záruba z Hustiřan.¹ Ten se potom snažil získat ještě nedaleký Břízský les.

Hradečtí se snažili vyprosit u krále návrat alespoň jejich největšího lesa zvaného Obec nebo také Bor. To se jim podařilo až v roce 1558. Král si ale v tomto lese vyhradil volnou honbu na vysokou a černou zvěř a vymínil si také právo svobodně o honbě rozhodovat. Hradečtí měli poskytovat z lesa stavební dřevo na královské stavby.²

Již v květnu roku 1549 vrátil král městu spolu se šesti vesnicemi i lesy ležící nad městem. Zároveň povolil vydávat z těchto lesů Hradeckým dřevo na různé opravy a stavby a povolil také, aby směli prodávat dříví na palivo do výše třiceti pěti, maximálně čtyřiceti kop grošů českých za rok.³

Přesto vedli často Hradečtí spory s jednotlivými nájemci okolních lesů. V roce 1552 se přimlouvali u arciknížete Ferdinanda, aby zakázal hradeckému purkrabímu

---

¹ NA, DZV 8, P 6'.

² SOKA HK, AMHK, krab. č. 25, inv. č. 25.; BENEŠ, František. Privilegia města Hradec Králové. In: *Práce Krajského musea v Hradci Králové. Série B. Rok 2.* Hradec Králové, 1960, s. 26 – 27.

³ SOKA HK, AMHK, kn. č. 18, inv. č. 307, Liber Documentorum I., fol. 122.; *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu. Sv. 2, 1546 – 1557.* Praha, 1880, s. 582.

Bernartu Žehušickému z Nestajova brát dřevo z lesa Obce. Arcikníže mu tenkrát povolil odběr stejného množství dřeva z královského lesa Království.¹

Ve smlouvě z roku 1559, kterou Hradečtí kupovali od Jaroslava z Pernštejna některé vesnice, je i zmínka o lesech u vsi Roudničky. Píše se tu, že tyto lesy byly prodány lidem ze vsi Vysoké a že jim Hradečtí nemají bránit v jejich užívání. Nemají jim ani bránit, kdyby je případně chtěli odprodat zpět lidem z Roudničky.²

V roce 1561 prodal Ferdinand I. městu vrchnost nad statky, které jim brzy po konfiskacích vrátil k vydržování záduší městských kostelů a špitálů. Mezi oněmi statky byly jmenovány i lesy Farářský u Svinar, kus lesa u lesů Břízských, les na Černém potoce a kusy lesa Machačovského nad vsí Vysokou.³ Následujícího roku se problémy s ostatními nájemci opakovaly. Král toho roku psal pardubickým úředníkům Burianovi Svitkovskému ze Škudl a Jetřichovi Morštejnovi z Morštejna, aby nezbraňovali Hradeckým mýtít Machačovský les, který jim byl dán k záduším a špitálům.⁴

9 Závěr

Vývoj pozemkové držby města Hradec Králové mezi lety 1450 až 1620 měl svůj vrchol těsně před rokem 1547. Po konfiskacích měl tento vývoj již jen sestupnou tendenci. Nejmenší rozsah mělo hradecké panství při konfiskacích v roce 1620. Do roku 1628, kdy král vrátil městu zabavené statky, přišel Hradec Králové ještě o další tři vesnice, které koupila Marie Magdalena Trčková. Před konfiskacemi v roce 1547 měl Hradec Králové v držbě přes čtyřicet poddanských vesnic, zatímco v roce 1620 jich měl méně než dvacet.

Co se týče výnosů z poddanských vesnic, které plynuly do městské pokladny, máme k dispozici jen velmi kusé informace. Mnoho rejstříků se nezachovalo. Alespoň pro ilustraci uvedu výnosy z hradeckého pozemkového majetku v letech 1536 – 1537. V roce 1536 vybralo město na úrocích z poddanských vesnic 1 082 kop 37 gr. a 7 denárů českých, z lesů činily zisky 88 kop, z rybníků 584 kop 38 gr. a 3 d. a nájem z obecních luk činil 419 kop. Celkem to tedy bylo 2 174 kop 15 gr. 10 d., což byla

---

¹ SOkA HK, AMHK, kn. č. 18., inv. č. 307, Liber Documentorum I., fol. 144.

² SOkA HK, AMHK, kn. č. 18., inv. č. 307, Liber Documentorum I., fol. 136B.

³ SOkA HK, AMHK, kn. č. 18., inv. č. 307, Liber Documentorum I., fol. 113B.

⁴ SOkA HK, AMHK, kn. č. 18., inv. č. 307, Liber Documentorum I., fol. 127B.

třetina z celkového příjmu 6 563 kop. O rok později se vybralo na úrocích 1 212 kop 20 gr. a 3 d., výnos z rybníků činil 1 337 kop 23 gr. a 2 d., lesy přinesly do městské pokladny 392 kop a 2 gr. a vinice 42 kop a 10 gr. Celkem tedy 1 337 kop 58 gr. a 3 d.¹

Hradec Králové postupně zkupoval vesnice ve svém okolí a snažil se tak bezesporu vytvořit souvislý pás vesnic, v blízkosti samotného města, které by byly pod jeho vrchností. Jedinou výjimkou byly Svinišťany ležící severovýchodně od města Jaroměře. Na počátku šestnáctého století tu Hradečtí drželi nějaké dvory, ale patrně ne dlouho, protože při konfiskacích v roce 1547 patřily Svinišťany již Jaroměři.

Úplně první vesnice a pozemky dostalo „nové město“ od krále Přemysla Otakara I. I další panovníci věnovali Hradci Králové nové vesnice. Václav IV. daroval městu újezd, ve kterém se patrně nacházely i vesnice Třebeš, Kluky a Hrdlořezy (Lhota pod Strání). Tyto nejstarší hradecké vesnice se staly součástí starého městského okrsku a později se staly šosovními.

Významně svou pozemkovou držbu město Hradec Králové rozmnožilo po husitských válkách, kdy se zmocnilo více než deseti vesnic zaniklého Opatovického kláštera. Tyto vesnice se na čas dostaly do držení Jiřího z Poděbrad a později jeho syna Jindřicha z Minsterberka, který je patrně před rokem 1491 prodal opět městu. Další vesnice postupně Hradečtí zkupovali od okolních vladýků. V několika případech drželi půl vsi Hradečtí a půl místní vladýkové. Město většinou odkoupilo i druhou půli a ves jim nakonec připadla celá. Ovšem hradecká obec nevlastnila veškerou půdu v okolí. V jednotlivých vesnicích se nacházely i svobodné dvory patřící hradeckým měšťanům.

S hradeckým panstvím bezprostředně sousedilo panství pardubické, které bylo v této době (do roku 1560) v držení pánů z Pernštejna. Jan z Pernštejna také koupil od krále po konfiskacích v roce 1547 většinu bývalých hradeckých vesnic. Ovšem dlouho si je neponechal a ihned je začal rozprodávat. Některé vesnice se tak pod hradeckou vrchnost již nikdy nedostaly. Konfiskace v roce 1547 byly pro Hradec Králové opravdovou pohromou. Město přišlo o všechny své vesnice a tudíž i o platy, ze kterých vydržovalo své špitály a kostely. Navíc se dění v městě dostalo pod královu kontrolu prostřednictvím královského rychtáře. Král Ferdinand I. ovšem potřeboval od města

---

¹ MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. I/2 (Léta 1526 – 1620)*. Hradec Králové, 1997, s. 255.

peníze, které mu ale Hradec Králové zbavený většiny svých příjmů, nemohl poskytnout. A tak Ferdinand ještě v roce 1547 musel vrátit městu zádušní platy a statky ke kostelům a špitálům. Později vracel postupně i některé zabavené vesnice, ale ani to nestačilo. Roku 1549 vrátil Hradeckým platy ze zkonfiskovaných vesnic a to i z těch, které teď vlastnili noví majitelé. Ti ale odmítali odvádět úroky k hradeckým špitálům a kostelům, za což je musel arcikníže Ferdinand i sám král často napomínat.

Město se tedy pomalu finančně vzpamatovávalo a v roce 1553 si mohlo opět koupit od sirotků po královském rychtáři Jakubovi Kadrmanovi z Kelče tři své bývalé vesnice. V roce 1559 si již mohlo koupit zpět od pánů z Pernštejna dalších devět svých bývalých vesnic. Čtyři z nich ale o dva roky později opět prodalo.

Ke konci šestnáctého století však majetkové transakce ustávají, soudě podle dostupných pramenů. Patrně se začalo projevovat velké zadlužení obce způsobené častými nemalými výdaji na udržování vojska a také půjčkami pro panovníka. Roku 1613 zůstávala obec stále ještě v ručení za císaře Matyáše a to sumou 57 369 kop míšenských, z čehož splatila v hotovosti jen 19 614 kop. Město se stalo také dějištěm častých mustruňků a škody způsobené vojáky městské pokladně také mnoho neprospěly.

Již tak špatnou situaci dovršilo stavovské povstání v roce 1618 a následná třicetiletá válka, která zanechala město zpustošené. Ihned po Bílé hoře byly Hradci Králové opět zkonfiskovány jeho vesnice, které mu byly vráceny až v roce 1628 a to ještě bez tří vesnic prodaných Marii Magdaleně Trčkové. Město přišlo o svá privilegia a opět bylo pod přísným dohledem císařských úředníků. O poslední zbytky stavovských práv připravilo královská města Obnovené zřízení zemské z roku 1627.

Do pozemkového majetku města Hradec Králové ovšem nepatřily jen poddanské vesnice, ale i lesy a rybníky, ze kterých plynul do obecní pokladny nemalý příjem. Mezi nejdůležitější hradecké lesy patřil les Bor. Největším hradeckým rybníkem byl Březhradský rybník, který vznikl v první polovině třicátých let šestnáctého století. V této době se v Polabí nacházela celkem hustá rybníční síť, ze které se dnes bohužel mnoho nedochovalo. Rybníky byly v pozdějších dobách často rušeny. Při konfiskacích v letech 1547 a 1620 ztratilo město s vesnicemi i lesy a rybníky. Většina z nich se ale Hradci Králové opět vrátila. Pro zajímavost mohu uvést,

že hradecká obec vlastnila i několik vinic. Výnos z nich nebyl ovšem nijak velký. Roku 1530 dostala obec větší vinici Na Konstanci (Na Zámečku u sv. Jana). Roční výnos z této vinice činil 42 kop a 10 grošů.¹ V této oblasti se nacházely i jiné měšťanské vinice.

Držba takto velkého pozemkového majetku se neobešla bez různých sousedských rozepří. Často spory vznikaly při výstavbě nových rybníků nebo strouh na vedení vody. Účastníky při byli často páni z Pernštejna, jejichž panství sousedilo s panstvím hradeckým. Při výstavbě rybníků docházelo k podmáčení pozemků poddaných jedné či druhé strany. Tyto znehodnocené pozemky byly tedy často vyměňovány za jiné. Jeden poměrně vleklý spor se týkal opatovického splavu, který zbudovali Pernštejnové k vedené vody na soustavu svých rybníků. Hradečtí se tím cítili poškozeni. Zvýšená hladina Labe zaplavovala jejich sousedům louky, podmáčela jim pozemky a snižovala spád řek, které poháněly hradecké mlýny. Rozepři musela dokonce řešit zvláště sestavená komise z pánů a rytířů. Pro stanovení značky nejvyššího možného stavu zadržované vody byli dokonce povoláni zemští přísežní mlynáři.² Další spory se týkaly například těžby dřeva v hradeckých lesích.

Město Hradec Králové používalo výnosy z poddanských vesnic, z lesů a rybníků převážně na vydržování městských špitálů a kostelů. V této době jich v Hradci Králové najdeme poměrně mnoho a tak není divu, že i po vrácení části platů po konfiskacích v roce 1547 to na jejich vydržování nestačilo. Hlavním hradeckým kostelem byl Svatý Duch, k jehož záduší patřily Lochenice, lesy Farářství u Svinar, Vinice u Vysoké nad Labem a díl u Studničky, dále ves Třebeš, kus řeky Orlice a nějaké slepé rameno v Třebši.³ Dalším kostelem byl kostel Svatého Antonína na Mýtském (Slezském) předměstí, k němuž byly přifařeny jako filiální kostely Svatého Pavla na Cihelně a kostelík Mistra Jana Husa na Zámečku. K jejich záduší patřily vsi Vysoká a Roudnička.⁴ V tehdejším Hradci bychom našli ještě dva menší kostely a to

---

¹ MIKULKA, Jaromír, *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. I/1 (Od nejstarších dob do r. 1526)*. Hradec Králové, 1996, s. 253.

² SOkA HK, AMHK, kn. č. 37, inv. č. 108, Liber Documentorum I., fol. 80 a násl.

³ MIKULKA, Jaromír, *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. I/2 (Léta 1526 – 1620)*. Hradec Králové, 1997, s. 330.

⁴ MIKULKA, Jaromír, *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. I/2 (Léta 1526 – 1620)*. Hradec Králové, 1997, s. 331.

Svaté Anny a Svatého Jakuba. Co se týče špitálů, fungovaly ve městě v roce 1529 asi všechny čtyři: Svatého Jakuba, Svate Anny, Svatého Antonína a Svatého Pavla.¹

Na závěr bych chtěla ještě stručně zmínit problematiku názvů jednotlivých vesnic. Pojmenování vesnic se často měnilo, takže i v pramenech najdeme pro stejné vesnice jiné označení. Asi nejčastěji se měnil název dnešní Lhoty pod Strání. Původně se jmenovala Hrdlořezy, dále jen Lhotka a Lhota Hrdlová. Před polovinou šestnáctého století se užívá jména Lhota za šibenicí. Na počátku sedmnáctého století se nazývá již Lhotou pod Strání. Během třicetileté války byla zničena ohněm a dále se nazývala Lhotou Spálenou.² U ostatních vesnic se jednalo většinou jen o drobnou změnu v názvu. Hřibsko bylo také nazýváno Řibskem, Krásnice Chrástnicí a Přím Přínem. I rybníky se v průběhu času označovaly různými názvy. Vzhledem k tomu, že mnoho z nich již zaniklo je jejich rekonstrukce složitější.

Doufám, že se mi podařilo zrekonstruovat vývoj pozemkové držby města Hradec Králové mezi lety 1450 až 1620. Vzhledem ke zlomkovitosti dochovaných pramenů se mi bohužel nepodařilo podat pohled na tuto problematiku do nejmenších detailů. I přesto si myslím, že má práce je uceleným přehledem o vývoji pozemkové držby tohoto královského města v daném období. Během studia literatury o historii Hradce Králové jsem v souvislosti s touto tématikou narazila na několik nesrovnalostí, které jsem si během psaní této práce ujistila. Na některé otázky se mi naopak nepodařilo nalézt odpovědi a to především kvůli malému počtu dochovaných pramenů.

---

¹ MIKULKA, Jaromír, *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. I/2 (Léta 1526 – 1620)*. Hradec Králové, 1997, s 334.

² DOMEČKA, L. - SÁL, F. L. *Královéhradecko. Místopis soudního okresu královéhradeckého*. Hradec Králové, 1928, s. 104.

Tabulky

1) Přehled hradeckých vesnic a jejich majitelů

Název vesnice	Majitelé vesnice
Běleč (část městiště)	Hradec Králové (1493) → zkonfiskováno 1547 → Jan z Pernštejna (1547)
Boharyně	Hradec Králové (1531) → zkonfiskováno 1547 → Jan z Pernštejna (1547) → Burian Svitkovský ze Škudl (1548)
Březhrad	Hradec Králové (před r. 1491) → zkonfiskováno 1547 → Jan z Pernštejna (1547) → Hradec Králové (1559) → zkonfiskováno 1620 → Hradec Králové (1628)
Bříza	Hradec Králové (1508) → zkonfiskováno 1547 → Jan z Pernštejna (1547) → Zdeněk Záruba z Hustířan (1548)
Hřibsko	Hradec Králové (před r. 1523) → zkonfiskováno 1547 → Jan z Pernštejna (1547) → Hradec Králové (1559) → zkonfiskováno 1620 → Hradec Králové (1628)
Hvozdnice	Hradec Králové (před r. 1523) → zkonfiskováno 1547 → Jan z Pernštejna (1547) → Jindřich Nejedlý z Vysoké (1549)
Charbuzice	Hradec Králové (před r. 1523) → zkonfiskováno 1547 → Jan z Pernštejna (1547) → Zdeněk Záruba z Hustířan (1548)
Kluky	Hradec Králové (1398) → zkonfiskováno 1547 → Hradec Králové (1549) → zkonfiskováno 1620 → Hradec Králové (1628)
Krásnice	Hradec Králové (před r. 1491) → zkonfiskováno 1547 → Jan z Pernštejna (1547) → Hradec Králové (1559) → Jindřich Nejedlý z Vysoké (1561)
Kunčice	Hradec Králové (před r. 1531) → zkonfiskováno 1547 → Jan z Pernštejna (1547) → Burian Svitkovský ze Škudl (1548)
Lhota pod Strání	Hradec Králové (1398) → zkonfiskováno 1547 → Hradec Králové (1549) → zkonfiskováno 1620 → Hradec Králové (1628)
Lochenice	Hradec Králové (1469) → zkonfiskováno 1547 → Hradec Králové (1549) → zkonfiskováno 1620 → Hradec Králové (1628)
Libčany	Hradec Králové (před r. 1518) → zkonfiskováno 1547 → Jan z Pernštejna (1547) → Jindřich Nejedlý z Vysoké (1549)
Malšova Lhota	Hradec Králové (mezi lety 1523 a 1541) → zkonfiskováno 1547 → Hradec Králové (1549) →

	zkonfiskováno 1620 → Hradec Králové (1628)
Neděliště	Hradec Králové (před r. 1509) → zkonfiskováno 1547 → Jan z Pernštejna (1547) → Hamza ze Zábědovic (1548)
Piletice	Hradec Králové (před r. 1541) → zkonfiskováno 1547 → Jakub Kadrman z Kelče (1547) → Hradec Králové (1553) → zkonfiskováno 1620 → Marie Magdalena Trčková z Lípy (1627)
Plačice	Hradec Králové (před r. 1491) → zkonfiskováno 1547 → Jan z Pernštejna (1547) → Hradec Králové (1559) → zkonfiskováno 1620 → Hradec Králové (1628)
Plotiště	Hradec Králové (1475) → zkonfiskováno 1547 → Hradec Králové (1549) → zkonfiskováno 1620 → Hradec Králové (1628)
Praskačka	Hradec Králové (před r. 1491) → zkonfiskováno 1547 → Jan z Pernštejna (1547) → Hradec Králové (1559) → Jindřich Nejedlý z Vysoké (1561)
Probluz	Hradec Králové (před r. 1541) → zkonfiskováno 1547 → Jan z Pernštejna (1547) → Jan Holec z Nemošic (1548)
Předměřice	Hradec Králové (1542) → zkonfiskováno 1547 → Hradec Králové (1549) → zkonfiskováno 1620 → Hradec Králové (1628)
Přím Nížký	Hradec Králové (1542) → zkonfiskováno 1547 → Jan z Pernštejna (1547) → Jan Holec z Nemošic (1548)
Přím Vysoký	Hradec Králové (1542) → zkonfiskováno 1547 → Jan z Pernštejna (1547) → Jan Holec z Nemošic (1548)
Puchlovice	Hradec Králové (1531) → zkonfiskováno 1547 → Jan z Pernštejna (1547) → Burian Svitkovský ze Škudl (1548)
Radíkovice	Hradec Králové (1528) → zkonfiskováno 1547 → Jan z Pernštejna (1547) → Burian Svitkovský ze Škudl (1548)
Roudnička	Hradec Králové (před r. 1491) → zkonfiskováno 1547 → Jan z Pernštejna → Hradec Králové (1559) → zkonfiskováno 1620 → Hradec Králové (1628)
Rozběřice	Hradec Králové (před r. 1523) → zkonfiskováno 1547 → Jan z Pernštejna (1547) → Adam Sádovský ze Sloupna (1548)
Rusek	Hradec Králové (před r. 1509) → zkonfiskováno 1547 → Jan z Pernštejna (1547) → Dobec Vranovský z Doubravice (1547) → Jakub Kadrman z Kelče (?) → Hradec Králové (1553) → zkonfiskováno 1620 →

	Marie Magdalena Trčková (1627)
Sedlice	Hradec Králové (před r. 1491) → zkonfiskováno 1547 → Jan z Pernštejn (1547) → Hradec Králové (1559) → Jindřich Nejedlý z Vysoké (1561)
Skalička	Hradec Králové (před r. 1509) → zkonfiskováno 1547 → Jan z Pernštejna (1547) → Dobec Vranovský z Doubravice (1547) → Jakub Kadrman z Kelče (?) → Hradec Králové (1553) → zkonfiskováno 1620 → Marie Magdalena Trčková (1627)
Slatina	Hradec Králové (před r. 1523) → zkonfiskováno 1547 → Jan z Pernštejna (1547) → Aleš Rodovský z Hustířan (1548)
Stěžery	Hradec Králové (před r. 1491) → zkonfiskováno 1547 → Jan z Pernštejna (1547) → Zdeněk Záruba z Hustířan (1548)
Stěžírky	Hradec Králové (před r. 1491) → zkonfiskováno 1547 → Jan z Pernštejna (1547) → Zdeněk Záruba z Hustířan (1548)
Světlí	Hradec Králové (po r. 1482) → zkonfiskováno 1547 → Jan z Pernštejna (1547) → Hamza ze Zábědovic (1548)
Svinary	Hradec Králové (před r. 1509) → zkonfiskováno 1547 → Jan z Pernštejna (1547) → Aleš Rodovský z Hustířan (1548)
Svinárky	Hradec Králové (před r. 1509) → zkonfiskováno 1547 → Jan z Pernštejna (1547) → Aleš Rodovský z Hustířan (1548)
Svinišťany	Hradec Králové (před r. 1523) → Jaroměř (před r. 1547)
Těchlovice	Hradec Králové (před r. 1523) → zkonfiskováno 1547 → Jan z Pernštejna (1547) → Zdeněk Záruba z Hustířan (1548)
Trnava	Hradec Králové (před r. 1531) → zkonfiskováno 1547 → Jan z Pernštejna (1547) → Burian Svitkovský ze Škudl (1548)
Třebeš	Hradec Králové (1398) → zkonfiskováno 1547 → Jan z Pernštejna (1547) → Jindřich Stanovský (1548) → Hradec Králové (1549) → zkonfiskováno 1620 → Hradec Králové (1628)
Urbanice	Hradec Králové (před r. 1491) → zkonfiskováno 1547 → Jan z Pernštejna (1547) → Hradec Králové (1559) → Jindřich Nejedlý z Vysoké (1561)
Vlčkovice	Hradec Králové (před r. 1491) → zkonfiskováno 1547 → Jan z Pernštejna (1547) → Hradec Králové (1559) → zkonfiskováno 1620 → Hradec Králové (1628)

Všestary	Hradec Králové (před r. 1506) → zkonfiskováno 1547 → Hradec Králové (1549) → zkonfiskováno 1620 → Hradec Králové (1628)
Vysoká	Hradec Králové (před r. 1523) → zkonfiskováno 1547 → Jan z Pernštejna (1547)
Zvíkov	Hradec Králové (1531) → zkonfiskováno 1547 → Jan z Pernštejna (1547) → Burian Svitkovský ze Škudl (1548)

- 2) Tabulka zachycující úroky odváděné Hradci Králové z jednotlivých vesnic a počet lidí osedlých k roku 1547. Tyto vesnice byly po konfiskacích prodány Janovi z Pernštejna.

Vesnice	Úhrn úroku svatojiřského a svatomartinského	Počet lidí osedlých
Běleč (část městiště)	57 gr.	?
Boharyně	31 kop 10 gr.	27
Březhrad	11 kop 15 gr.	?
Bříza	20 kop 40 gr.	6
Hvozdnice	9 kop 38 gr.	5
Charbuzice	2 kopy 53 gr.	2
Krásnice	7 kop 21 gr. 2 p.	7
Kunčice	5 kop 53 gr.	3
Libčany	27 kop 49 gr. 5 p.	8
Neděliště	51 kop 37 gr. 5 p.	14
Plačice	12 kop 19 gr.	11
Praskačka	15 kop 26 gr. 3 p.	13
Probluz	5 kop 47 gr.	12
Přím Nížký	15 kop 22 gr. 2 p.	7
Přím Vysoký	12 kop 13 gr.	18
Puchlovice	25 kop 57 gr. 2 p.	18
Radíkovice	25 kop 55 gr. 1 p.	11
Roudnička	3 kopy 22 gr. 16 p.	8
Rusek	13 kop 47 gr. 5 p.	7
Sedlice	11 kop 20 gr. 5 p.	11
Skalička	6 kop 18 gr.	4
Slatina	55 kop 45 gr.	5
Stěžery	21 kop 15 gr.	16
Stěžírky	2 kopy 20 gr. 3 p.	3
Světí	37 kop 39 gr. 6 p.	15
Svinary	17 kop 39 gr. 2 p.	16
Těchlovice	11 kop 45 gr.	6
Trnava	14 kop 6 gr. 3 p.	3
Třebeš	4 kopy 12 gr.	14
Urbanice	16 kop 30 gr. 3 p.	6
Vlčkovice	8 kop 41 gr. 2 p.	16
Vysoká	21 kop 7 gr.	27

Tabulka je spracována na základě register vydaných Janovi z Pernštejna při směně statků v roce 1547. Národní archiv Praha, Desky zemské větší 47, E 25.

Použité zkratky

AMHK – Archiv města Hradec Králové

DZV – Desky zemské větší

NA – Národní archiv Praha

SOkA HK – Státní okresní archiv Hradec Králové

Použité prameny

Národní archiv Praha, Desky zemské větší 1.

Národní archiv Praha, Desky zemské větší 2.

Národní archiv Praha, Desky zemské větší 3.

Národní archiv Praha, Desky zemské větší 6.

Národní archiv Praha, Desky zemské větší 8.

Národní archiv Praha, Desky zemské větší 47.

Státní okresní archiv Hradec Králové, Archiv města Hradec Králové, krab. č. 25, inv. č. 25, Ferdinand I. vrací městu les Obec, rok 1558.

Státní okresní archiv Hradec Králové, Archiv města Hradec Králové, krab. č. 35, inv. č. 38, Smlouva mezi Levou Tluxou z Čachtic a Hradeckými o poplužní dvůr a ves Lochenice z r. 1469.

Státní okresní archiv Hradec Králové, Archiv města Hradec Králové, krab. č. 35, inv. č. 63, Kupní smlouva mezi Ferdinandem I. a Janem z Pernštejna na statky patřící někdy městům Hradci Králové, Chrudimi, Jaroměři, Dvoru Králové a Táboru z r. 1548.

Státní okresní archiv Hradec Králové, Archiv města Hradec Králové, krab. č. 35, inv. č. 64, Ferdinand I. vyměňuje s Janem z Pernštejna statky někdy měst Hradce Králové, Jaroměře, Chrudimi, Dvora Králové a Tábora za panství chlumecké a bydžovské spolu se zástavou 8 550 kop grošů českých na Hradištku, rok 1548.

Státní okresní archiv Hradec Králové, Archiv města Hradec Králové, krab. č. 35, inv. č. 70, Kupní smlouva mezi Hradcem Králové a Bernartem Žehušickým z Nestajova a na Rýznburku o vsi Skaličku, Rusek a Piletice z roku 1553.

Státní okresní archiv Hradec Králové, Archiv města Hradec Králové, krab. č. 35, inv. č. 74, Kupní smlouva mezi Jaroslavem z Pernštejna a Hradeckými o vsi

Březhrad, Plačice, Vlčkovice, Praskačku, Sedlec, Chrástnice, Urbanice, Hřibsko a Roudničku z r. 1559.

Státní okresní archiv Hradec Králové, Archiv města Hradec Králové, krab. č. 35, inv. č. 77, Hanuš Špigl z Milčic potvrzuje, že za vrchní panství nad statky a důchody k obci, špitálům, kostelům a škole k Hradci patřícími, obdržel 600 kop grošů českých, rok 1560.

Státní okresní archiv Hradec Králové, Archiv města Hradec Králové, krab. č. 35, inv. č. 78, Trhová smlouva mezi králem Maxmiliánem a městem Hradec Králové o manský statek po Mikuláši Kydlinovi z r. 1570.

Státní okresní archiv Hradec Králové, Archiv města Hradec Králové, krab. č. 35, inv. č. 83, Kupní smlouva mezi Jakubem Panským ze Střezetic a v Plotištích a Hradeckými o dvůr v Plačicích z r. 1575.

Státní okresní archiv Hradec Králové, Archiv města Hradec Králové, krab. č. 35, inv. č. 85, Kupní smlouva mezi Jakubem Vítovem Dvořákem a Hradeckými o šosovní dvůr tzv Hunšovský z r. 1588.

Státní okresní archiv Hradec Králové, Archiv města Hradec Králové, krab. č. 35, inv. č. 88, Kupní smlouva mezi Adamem Konecchlumským z Konecchlumí a Hradeckými o dva dvory ve Věkoších z r. 1596.

Státní okresní archiv Hradec Králové, Archiv města Hradec Králové, krab. č. 35, inv. č. 90, Seznam dávek odváděných k sv. Havlu a Vánocům městu patrně z r. 1596.

Státní okresní archiv Hradec Králové, Archiv města Hradec Králové, krab. č. 35, inv. č. 93, Kupní smlouva mezi Jiříkem Bohdaneckým a Hradeckými o šosovní dvůr ležící za městem z r. 1607.

Státní okresní archiv Hradec Králové, Archiv města Hradec Králové, krab. č. 35, inv. č. 105, President a radové královské komory oznamují Hradeckým, že bude královským městům navrácen jejich majetek, rok 1628.

Státní okresní archiv Hradec Králové, Archiv města Hradec Králové, kn. č. 18, inv. č. 307, Liber Documentorum I. 1532 – 1757.

Edice pramenů

Archiv český čili Staré písemné památky české i moravské. Díl VI. Praha, 1872.

BENEŠ, František. Privilegia města Hradec Králové. In: *Práce Krajského musea v Hradci Králové. Série B. Rok 2.* Hradec Králové, 1960.

Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu. Sv. 2 1546 – 1557. Praha, 1880.

Použitá literatura

BÍLEK, Tomáš V. *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618.* Praha, 1883.

DOMEČKA, L. - SÁL, F. L. *Královéhradecko. Místopis soudního okresu královéhradeckého.* Hradec Králové, 1928.

MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. I/1 (Od nejstarších dob do r. 1526).* Hradec Králové, 1996. ISBN 80-900048-9-X.

MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. I/2 (Léta 1526 – 1620).* Hradec Králové, 1997. ISBN 80-900048-9-X.

MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. 2/1 (Léta 1620 – 1740).* Hradec Králové, 1994. ISBN 80-900048-9-X.

NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Příběhy kláštera Opatovického.* Praha, 1925.

SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého. Díl II, Hradecko.* Praha, 1995. ISBN 80-85794-12-8.

SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého. Díl V, Podkrkonoší.* Praha, 1995. ISBN: 80-85794-50-0.

SEDLÁČEK, August. *Místopisný slovník historický království českého.* Praha, 1998. ISBN 80-7203-099-X.

ŠVENDA, František. *Druhý železný obraz města Hradec Králové nad Labem. Rozdíl II. od r. 1500 do 1546.* Hradec Králové, 1802.

Seznam příloh

- 1) Seznam dávek odváděných z Všestar městu k sv. Havlu a Vánocům patrně z roku 1596. Státní okresní archiv Hradec Králové, Archiv města Hradec Králové, krab. č. 35, inv. č. 90.
- 2) Výpis úroků odváděných městu ze vsi Chrástnice od Jana Nejedlého z Vysoké. Tento list zachycuje léta 1586 – 1589. Státní okresní archiv Hradec Králové, Archiv města Hradec Králové, kn. č. 18, inv. č. 307, Liber Documentorum I., fol. 185.
- 3) Opis listiny, kterou císař oznamuje městu, že mu budou navraceny statky zabavené po Bílé hoře. Státní okresní archiv Hradec Králové, Archiv města Hradec Králové, kn. č. 18, inv. č. 307, Liber Documentorum I., fol. 263.

Mapové přílohy

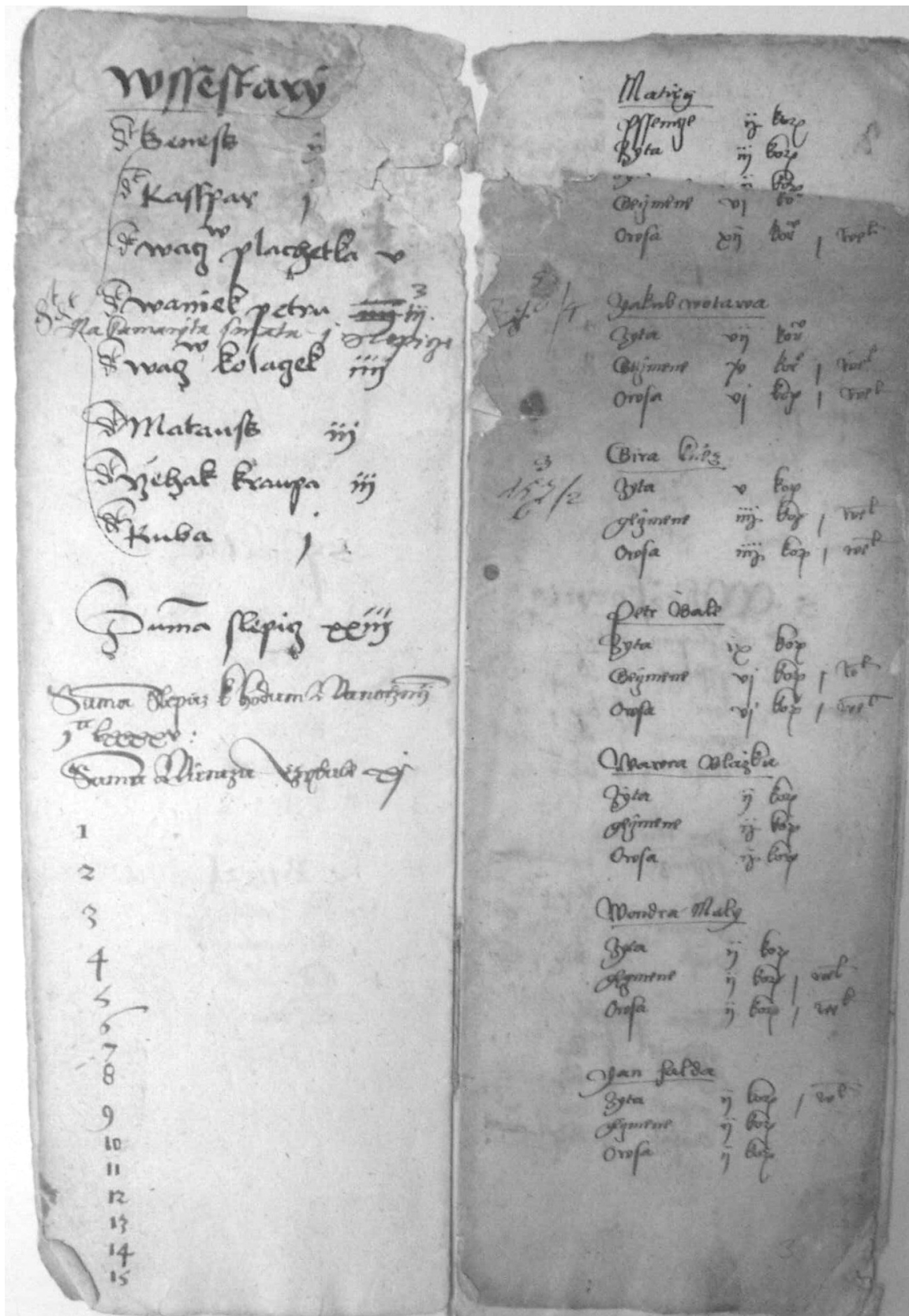
Mapa č. 1: Hradec a okolí na Müllerově mapě Čech z roku 1720. Müllerova mapa Čech z roku 1720 [CD-ROM]. Praha: Historický ústav AV ČR, 2002.

Mapa č. 2: Některé hradecké rybníky na mapě I. vojenského mapování z let 1764 – 1768. 1st Military Survey, Section No. 113, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna. Dostupný z WWW: <<http://oldmaps.geolab.cz/>>

Mapa č. 3: Rekonstrukční mapa znázorňující vývoj pozemkové držby města Hradec Králové v letech 1450 – 1620. Jako podklad byla použita Mapa správního rozdělení ČR 1:200 000. Královéhradecký kraj. 2. obnovené vydání. Český úřad zeměměřický a katastrální, 2003.

Mapa č. 4: Rekonstrukční mapa zachycující rozprodávání bývalých hradeckých vesnic Janem z Pernštejna. Jako podklad byla použita Mapa správního rozdělení ČR 1:200 000. Královéhradecký kraj. 2. obnovené vydání. Český úřad zeměměřický a katastrální, 2003.

1) Seznam dávek odváděných z Všestar městu k sv. Havlu a Vánocům patrně z roku 1596. Seznam se bohužel nedochoval v plném rozsahu.

2) Výpis úroků odváděných městu ze vsi Chrásnice od Jana Nejedlého z Vysoké.

Tento list zachycuje léta 1586 – 1589.

Kvitanby na vrok z vsi Chrásnice 1586

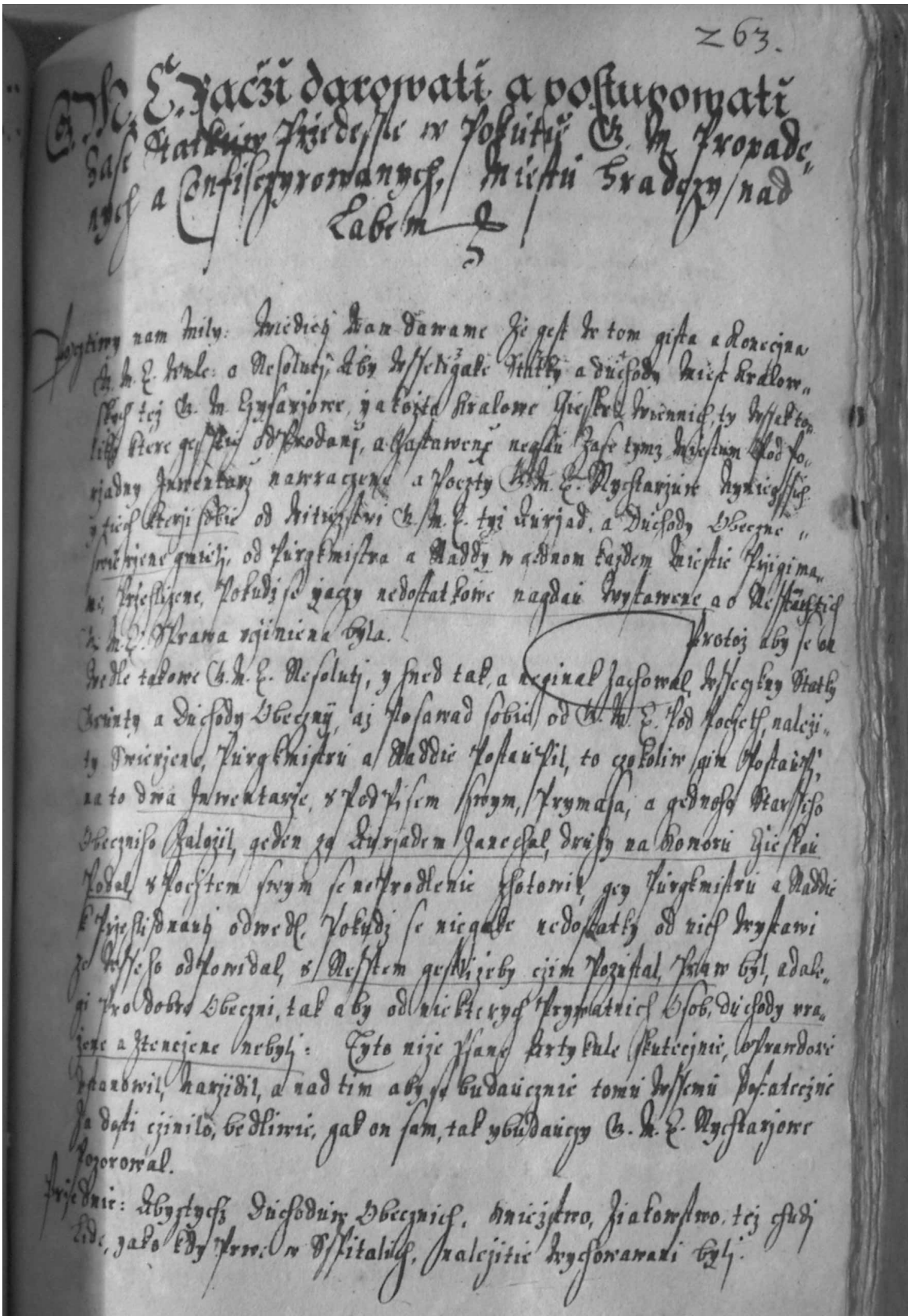
*Leto Janu 86 v pondělí 10 den Sv. Václava Jan Jan Nejedlý z Vysoké
poslal ku pravu vroku v rok 1586 v 3. S. C. Křesťanské
Jan Janovij Huspělovi z vsi Chrásnice v 3. C. Křesťanské
Antonina z vsi Křesťanské v 3. C. Křesťanské*

*Leto Janu 87 v pondělí 10 den Sv. Václava Jan Jan Nejedlý z Vysoké
poslal ku pravu vroku ze vsi Chrásnice v rok 1587 v 3. C. Křesťanské
Jan Janovij Huspělovi z vsi Chrásnice v 3. C. Křesťanské
Antonina z vsi Křesťanské v 3. C. Křesťanské*

*Leto Janu 88 v pondělí 10 den Sv. Václava Jan Jan Nejedlý z Vysoké
poslal ku pravu vroku ze vsi Chrásnice v rok 1588 v 3. C. Křesťanské
Jan Janovij Huspělovi z vsi Chrásnice v 3. C. Křesťanské
Antonina z vsi Křesťanské v 3. C. Křesťanské*

*Leto Janu 89 v pondělí 10 den Sv. Václava Jan Jan Nejedlý z Vysoké
poslal ku pravu vroku ze vsi Chrásnice v rok 1589 v 3. C. Křesťanské
Jan Janovij Huspělovi z vsi Chrásnice v 3. C. Křesťanské
Antonina z vsi Křesťanské v 3. C. Křesťanské*

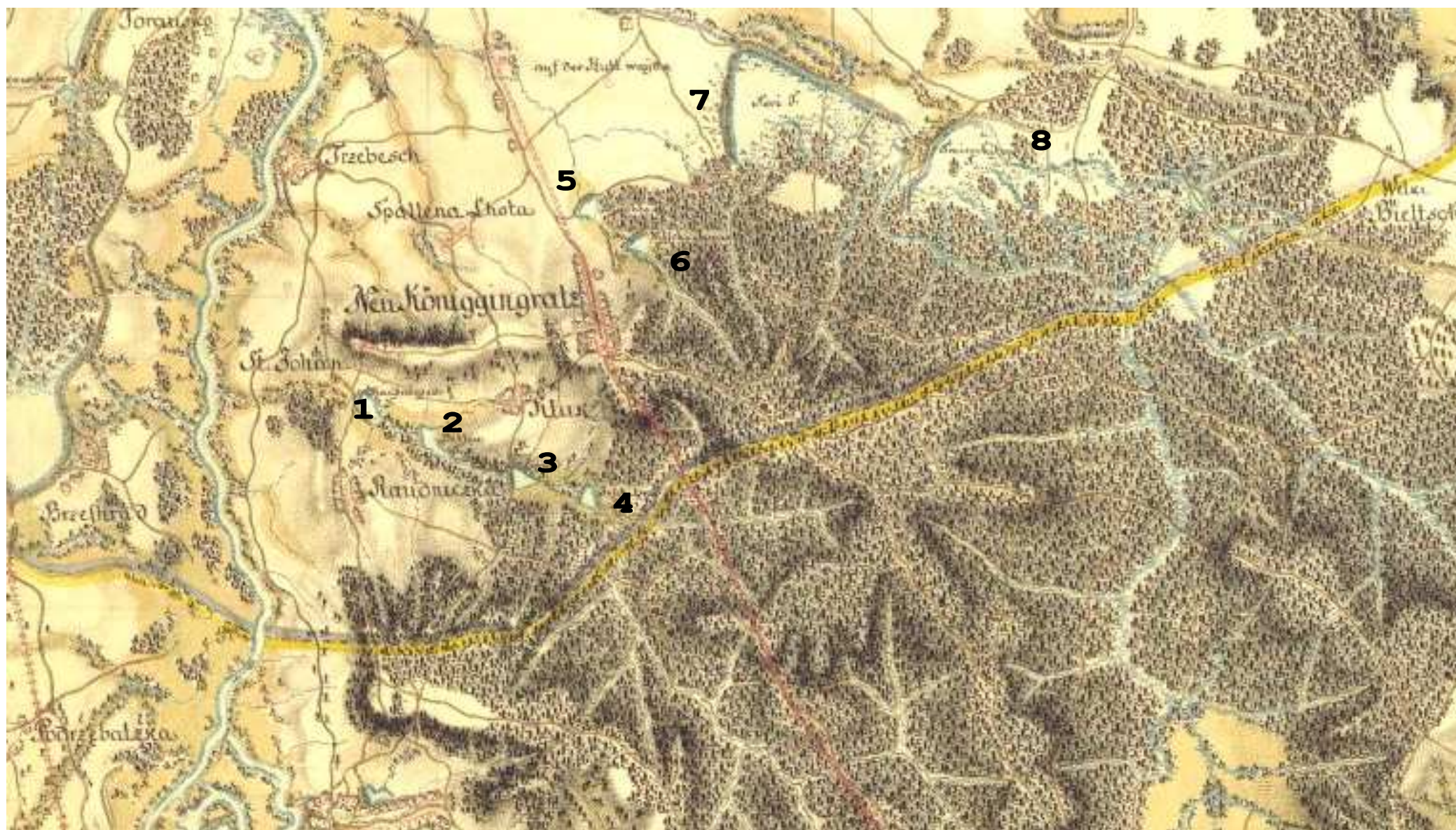
3) Císař oznamuje městu, že mu budou navraceny statky zabavené po Bílé hoře.

Mapa č. 1

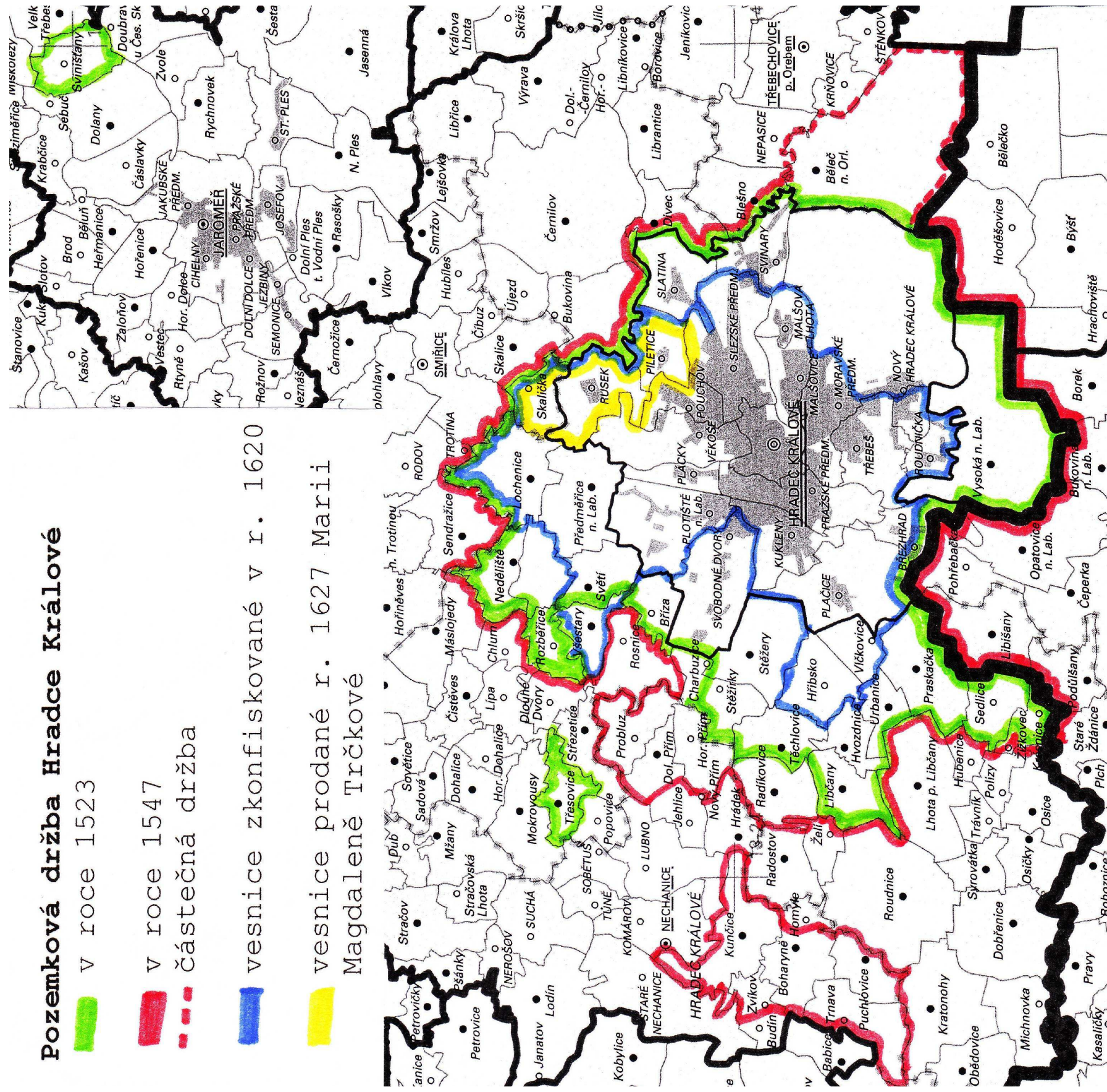

Mapa č. 2

1 - rybník Roudničský, 2 - rybník Datlík, 3 - rybník Cikán, 4 - rybník Biřička (Býštský), 5 - rybník Plachta, 6 - rybník Vlčí Jáma, 7 - Nový rybník, 8 - Smiřický rybník

Mapa č. 3

Pozemková držba Hradce Králové

V roce 1523

V roce 1547

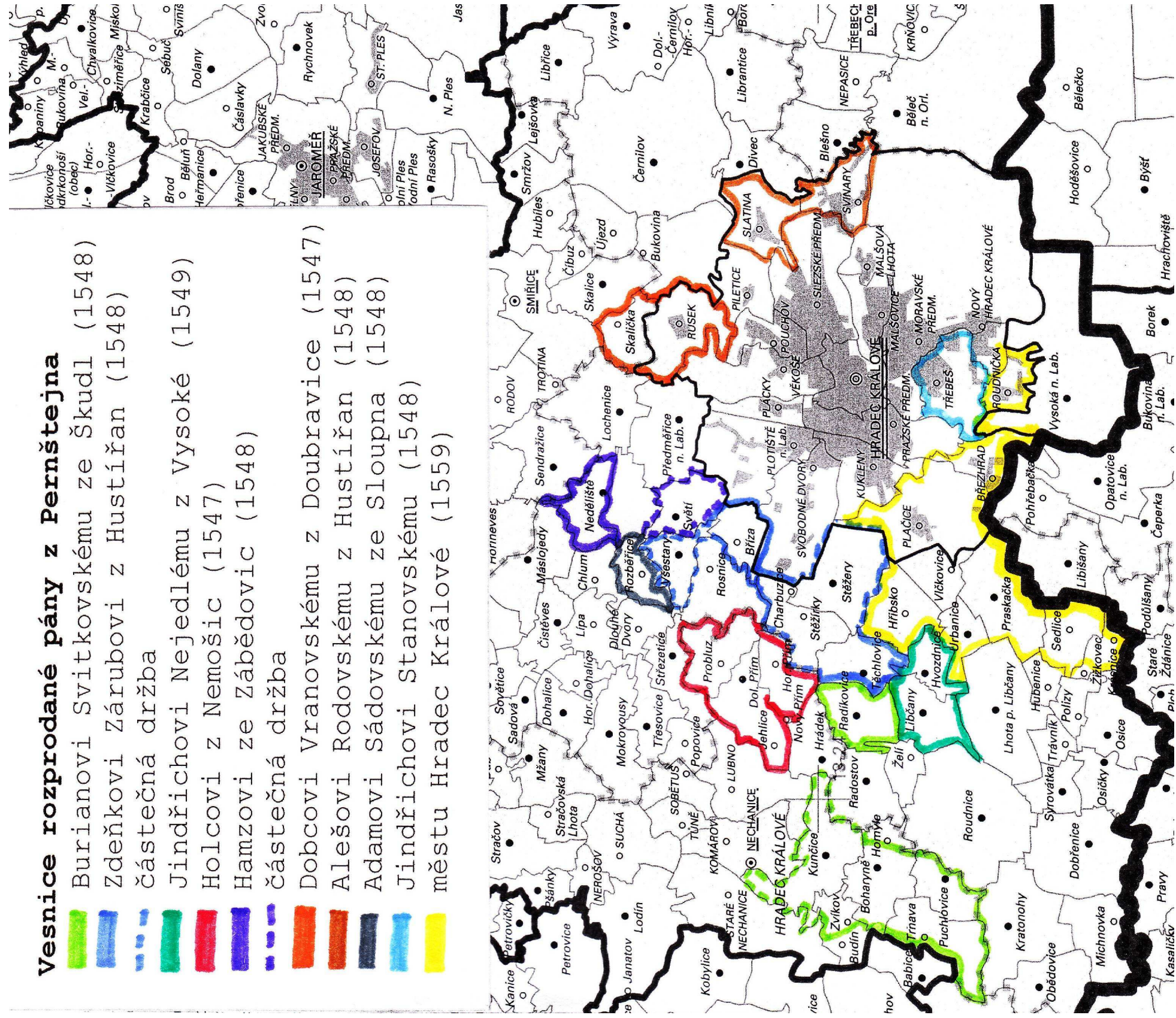
Částečná držba

Vesnice zkonfiskované v r. 1620

Vesnice prodané r. 1627 Marii Magdaléně Trčkové

Vesnice rozprodané pány z Pernštejna

- Burianovi Svitkovskému ze Škudl (1548)
- Zdeňkovi Zárubovi z Hustiřan (1548)
- částečná držba
- Jindřichovi Nejedlému z Vysoké (1549)
- Holcovi z Nemošic (1547)
- Hamzovi ze Zábědovic (1548)
- částečná držba
- Dobicvi Vranovskému z Doubravice (1547)
- Alešovi Rodovskému z Hustiřan (1548)
- Adamovi Sádovskému ze Sloupna (1548)
- Jindřichovi Stanovskému (1548)
- městu Hradec Králové (1559)

Resumé

My thesis focuses on the seizing development of the Hradec Králové town in years 1450 – 1620. The town was first mentioned as early as in 1225. In the fourteenth century Hradec Králové became the royal dowry town. The town soon begun to buy in nearby villages and multiply its landed property. Some villages were given to the town by Czech kings. During the Hussite wars the monastery of Opatovice was ruined and Hradec Králové got in possession of over ten villages that used to belong to the monastery. However, these villages devolved to Jiří z Poděbrad and then to his sons. One of them, Jindřich z Minsterberka, probably sold the villages to the town of Hradec Králové before the year 1491. In the year 1523 over thirty villages were in its possession.

After rebellion in 1547 the king confiscated all of the town's landed property and all of its privilege. Hradec Králové lost over forty following villages: Boharyň, Vysoký and Nížký Přím, Libčany, Těchlovice, Radíkovice, Bříza, Rozběřice, Puchlovice, Trnava, Zvíkov, Kunčice, Probluz, Březhrad, Plačice, Vlčkovice, Praskačka, Stěžery, Stěžírky, Charbuzice, Sedlice, Krásnice, Urbanice, Hvozdnice, Hřibsko, Světí, Nedělišťe, Skalička, Slatina, Svinary, Svinárky, Roudnička, Vysoká, Rusek, Třebeš, part of the village of Běleč, Lochenice, Předměřice, Všestary, Plotiště, Lhota pod Strání, Malšova Lhota, Kluky and Piletice. Most of them were immediately sold to Jan z Pernštejna who was immediately selling them to nearby noblemen. Six villages were given back to the town in the year 1547.

Soon the town authorities begun to buy the villages back. They bought one village in the year 1549, other three villages they bought in the year 1553 and in 1559 they bought from Jan z Pernštejna other nine villages. However in the year 1561 they sold four of the villages to Jindřich Nejedlý z Vysoké.

At the beginning of the seventeenth century the town authorities stopped selling or buying any villages. It was probably because of the debts they were in. The king needed more and more money for his army and he was gaining the money from crown towns.

After the battle of Bílá hora in the year 1618 king confiscated the town's landed property again. This time it was less than twenty villages. Three of the confiscated

villages were sold to Marie Magdalena Trčková in 1627 and the rest of them were given back to the town in 1628.

Besides villages the Hradec Králové town was in possession of woods and lakes. The most important wood was called Bor or Obec. The biggest lake was made in thirtieth years of the sixteenth century and was called Lake of Březhrad. The earnings from woods and lakes were quite large.

More detailed reconstruction of the seizing development of the Hradec Králové town is unfortunately impossible due to the lack of historical documents. Many of them were destroyed or lost.